

Opinnäytetyö (AMK)

Kestävä kehitys

2010

Linda Lotta Aalto

MAAHANMUUTTAJA JÄTTEIDEN LAJITTELIJANA JA KIERRÄTTÄJÄNÄ

-venäjänkielisten maahanmuuttajien
kokemuksia

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

Opinnäytetyön valmistumisajankohta syksy 2010 | 53 sivua + 4 liitettä

Ohjaaja Sirpa Halonen

Linda Lotta Aalto

MAAHANMUUTTAJA JÄTTEIDEN LAJITTELIJANA JA KIERRÄTTÄJÄNÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajien kierrätysaktiivisuutta ja tarkastella jätteiden lajittelun toimivuutta osana arkipäivän toimintoja. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Suomen Pakolaisapu ry:n Kotilo-hankeen kanssa. Kotilo-projektin tavoitteena on tukea maahanmuuttajien ja suomalaisten asumisviihtyvyyttä erityisesti monikulttuurisilla asuinalueilla. Jäteneuvonnalla on keskeinen osa hankkeen asumispakki-koulutuksesta, jossa maahanmuuttajille kerrotaan asumiseen liittyviä teemoja.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Aineiston keruussa on käytetty teemahaastattelua, joka toteutettiin ryhmähaastatteluna. Tutkimuksen rajaamiseksi tutkimusjoukoksi valittiin suurin maahanmuuttajaryhmä; venäjänkieliset maahanmuuttajat. Työn teoreettinen viitekehys muodostuu, jäte ongelman taustoista valtion ja kunnan harjoittamista sen ohjauskeinoista, sekä asenteiden vaikutuksesta kierrätyksen omaksumisessa ja harjoittamisessa.

Tutkimustulosten perusteella maahanmuuttajien asenteet kierrätyksestä kohtaan ovat hyvin positiivisia. Jätteiden lajittelu liitetään osaksi viihtyisää ympäristöä ja se ymmärretään keinoksi säästää raaka-ainetta. Jätteiden lajittelua halutaan harjoittaa ja liittää se osaksi omia arkipäivätoimintoja. Sanojen ja tekojen välillä on kuitenkin ristiriitaa, tietoa ja tiedottamista jätteiden lajittelusta ja kierrätyksestä tarvitaan. Lajittelutehokkuutta vähentäviä tekijöitä ovat selvä tiedon puuttuminen erityisjätteiden osalta, keräysastioiden puuttuminen omalta kotipihalta, sekä aluekeräyspisteiden kaukainen sijainti ja saavutettavuus.

Keskeisin esille nouseva tekijä on tarve huomioida erityisryhmät jäteneuvonnassa. Tutkimuksessa esiin nousi selvä tarve kuvalliselle jäteviestintä materiaalille. Suomenkielinen materiaalin tulkitseminen on maahanmuuttajalle hankalaa eikä näin ollen saavuta kaikkia taloyhtiöissä asuvia. Kuvallinen materiaali keräysastioissa ja kotiin jaettava omalla äidinkielellä oleva materiaali koettiin tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Myös henkilökohtaista jäteneuvontaa toivottiin. Suomen Pakolaisavun Kotilo-projektille on siis selvää tarvetta.

ASIANSANAT: kotitalousjäte, jäteviestintä, jäteneuvonta, kierrätys, lajittelu, ympäristötietoisuus, maahanmuuttaja

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sustainable Development

Autumn 2010 | 53 pages +4 appendices

Instructor Sirpa Halonen

Linda Lotta Aalto

IMMIGRANT AS A WASTE SORTER AND RECYCLER

The objective of this study was to examine the recycling habits of migrants and how recycling is adapted as an everyday activity. Research is carried out in cooperation with the Finnish Refugee council's Kotilo-project. The aim of this project is to support immigrants and Finns in their living situations, especially in the multicultural neighborhoods. Waste guidance has an important part in the projects asumispakki-training, where immigrants are taught about different household themes with recycling being one of the most important.

The thesis was carried out using a qualitative research method. Information was collected through group interviews. To limit the size of the research study Russian immigrants were selected as the target group as they are the largest immigrant group in Finland. The theoretical framework consists of the background of the waste problem and the means to minimize and guide the recycling habits.

Based on the results immigrant attitudes towards recycling are very positive. Sorting waste is considered an important part of a healthy environment and it is seen as a mean to save raw material. The immigrants are very willing to sort out their household waste. There are however contradictions between this and the actions. Guidance and information on sorting waste and recycling is needed. The result shows that immigrants have problems to recognize certain types of waste and consequently how to sort them properly.

In conclusion, immigrants need special attention when dealing with sorting out house hold waste. The study points out a clear need for visual instructions in order for them to be understandable for all immigrants independent of their knowledge of the Finnish language. There is a clear need for the Finnish Refugee council's kotilo- project.

KEYWORDS: household waste, waste consultancy, recycling, sorting out waste, environmental awareness, immigrants

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KOHTI KIERRÄTYSYHTEISKUNTAA	6
2.1 Taustaa aiheelle	6
2.2 Jätepolitiikka ja sen ohjauskeinot	8
2.2.1 Informatiivinen ohjaus	10
2.2.2 Jäteneuvonta	10
2.2.3 Jäteviestintä	11
3 JÄTTEIDEN KERÄYS JA KIERRÄTYS	12
3.1 Kierrätys käsitteenä	12
3.2 Alueellinen yhdyskuntajätteiden keräys	13
3.3 Yhdyskuntajätejakeet	14
4 KIERRÄTYS OSA YMPÄRISTÖTIETOISTA TOIMINTAA	17
4.1 Ympäristövastuullisen käyttäytymisen perusta- Asenteesta toimintaan	17
4.2 Ympäristömyönteinen asenne ei takaa kierrätysaktiivisuutta	19
5 MAAHANMUUTTAJA YMPÄRISTÖTIETOISENA TOIMIJANA	21
5.1 Maahanmuuttaja käsitteenä	21
5.2 Monikulttuurinen Suomi	22
5.3 Integraatio- kotouttamisprosessi	24
5.4 Suomen Pakolaisapu tukea maahanmuuttajien asumiseen	24
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	27
6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	27
6.2 Tutkimusmenetelmät	28
6.2.1 Ryhmähaastattelu	29
6.2.2 Teemat haastattelun runkona	30
6.3 Haastateltavien valinta	31
6.4 Haasteluaineisto ja aineiston käsittely	32
7 TULOKSIA	34
7.1 Haastateltavien taustatiedot	34
7.2 Kierrätyksen ja jätteiden lajittelun omaksuminen	35
7.3 Taustalla olevat asenteet ja lajittelumotivaatio	36
7.4 Jätteiden lajittelu osana arkipäivän toimintoja	39
7.5 Jäteneuvonta ja jäteviestintämateriaali	41
8 TUTKIMUKSEN ARVIONTIA JA PÄÄTELMÄ	43

8.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	43
8.2 Päätelmiä ja kehittämissuhteita	45
9 POHDINTA	49
LÄHTEET	51
LIITTEET	53
LIITTEET	
Liite 1 Teemahaastattelun runko	54
Liite 2 Kierrätystehtävä	56
KUVIOT	
Kuvio 1 Jätehierarkia	7
Kuvio 2 Turussa asuinkiinteistöillä erikseen kerättävät jätejakeet	15
Kuvio 3 Lineaarinen malli	19
TAULUKOT	
Taulukko 1 Venäjänkielisten maahanmuuttajien määrän kasvu kaupungeittain	24

1 JOHDANTO

Ihmisen tuottama jätemäärä on huomattavasti lisääntynyt teollisen vallankumouksen jälkeen. Kulutamme yhä suurempia määriä raaka-aineita ja tuotamme jatkuvasti enemmän erilaisia jätteitä. Eikä kulutukselle saati jätemäärän kasvulle ole näkymässä loppua.

Kulutus- ja kertakäyttöyhteiskunta on kaukana kestävästä elämäntavasta. Jäteongelma kytkeytyy moniin ympäristöongelmiin ja kulutusyhteiskunta aiheuttaa mittavia ympäristövahinkoja. Kestävä kehitys edellyttää uudenlaista asennetta, kulutuksen vähentämistä ja näin ollen jätteiden vähentämistä, sekä jäteraaka-aineen taloudellisen arvon ymmärtämistä ja kierrätyksen tehostamista.

Kunnilla ja valtiovallalla on keskeinen asema jätehuollon ohjauksessa. Kotitalouksien jätehuollon ohjaukseen on monia eri ohjauskeinoja. Viesti ei aina kuitenkaan saavuta kotitalouksia halutulla tavalla, etenkin erityisryhmien, kuten maahanmuuttajien osalta jäteneuvonnan saralla on vielä paljon tehtävää.

Kiinnostukseni selvittää maahanmuuttajien jätteiden lajitteluun ja niiden kierrätykseen liittyviä kokemuksia ja tapoja nousi esille omien kokemusteni pohjalta. Jäteneuvonta on ollut keskeisessä roolissa koko opintojeni ajan. Työharjoitteluni Intiassa kestävästä kehitystä edistävässä järjestössä oli silmiä avaava kokemus. Intiassa ei järjestäytynyttä jätehuoltoa juuri ole, siellä jätteiden keräämiseen ja lajitteluun liittyy paljon seikkoja jotka määräytyvät kulttuurin ja uskonnon mukaan.

Maahanmuuttajien kierrätystottumusten ja tapojen tutkiminen on erittäin ajankohtainen Suomen ollessa monikulttuurisempi kuin koskaan ennen. Ottaen huomioon Suomen nykyisen monikulttuurisemman luonteen- maahanmuuttajien integroiminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa on puhuttanut paljon viime aikoina. Samaan aikaan asumiseen liittyviä kulttuurieroja on ryhdytty tarkastelemaan ja saatua tietoa hyödyntämään osana maahanmuuttajien

kotouttamisprosessia. Jätteiden kierrätys ja lajittelu taloyhtiössä on usein tunteita herättävä tekijä. Monikulttuurisissa asuinympäristöissä oikeanlainen jätteidenlajittelu ei aina onnistu ongelmitta. Se herättää usein eripuraa asukkaiden välillä ja saattaa johtaa ikäviin riitoihin taloyhtiössä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää kierrätykseen liittyviä haasteita, sekä tuoda esille mahdolliset jätteiden lajitteluun liittyvät epäselvyydet ja väärinymmärrykset. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Suomen Pakolaisapu ry:n Kotilo-hankeen kanssa. Suomen Pakolaisapu on maahanmuuttajien arjen tukemiseen erikoistunut kansalaisjärjestö, jonka asumispakki-koulutuksen yhtenä keskeisenä osana on jäteneuvonta maahanmuuttajille.

Tutkimuksen rajaamiseksi tarkastelun kohteeksi valittiin venäjänkieliset maahanmuuttajat Turun seudulla, rajaukseen päädyttiin tutkimuksen selkeyttämiseksi, sekä venäjänkielisten maahanmuuttajien edustaessa tilastollisesti suurinta maanmuuttaja ryhmää. Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivista haastattelututkimusta apuna käyttäen. Pyrkimyksenä on saada subjektiivisia kokemuksia venäjänkielisiltä maahanmuuttajilta heidän kierrätys- ja jätteidenlajittelutaidoistaan sekä -kokemuksistaan.

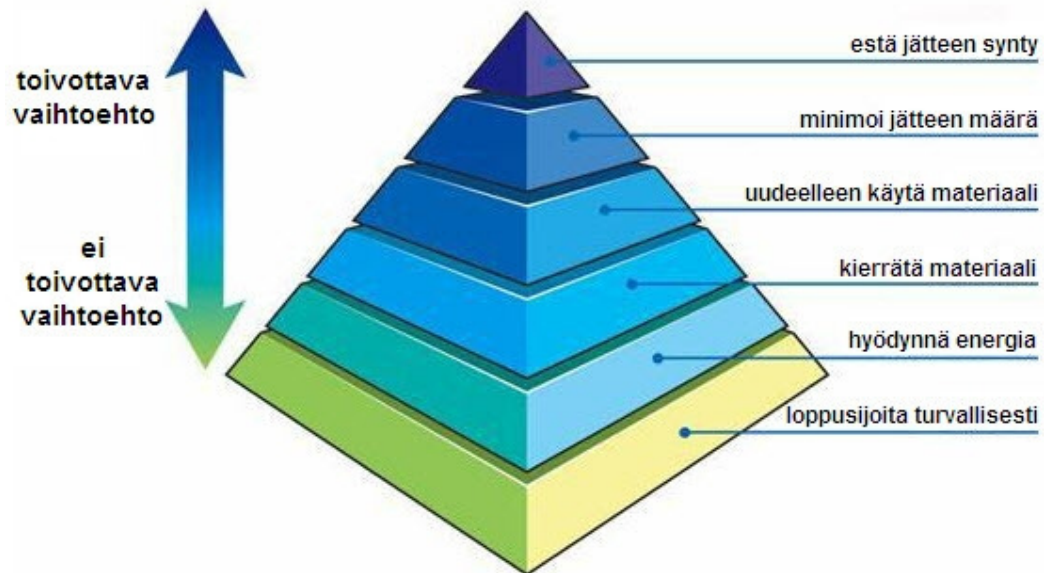
2 KOHTI KIERRÄTYSYHTEISKUNTA

Kotitalouksien jätteiden lajittelussa on vielä paljon tehtävää ennen kuin kestävä kehityksen tavoitteet tullaan saavuttamaan. OECD-tutkimuksen mukaan yhdyskuntajätteiden hyödyntämistaso jää alle puoleen asetetusta tavoitteesta. Jätteitä ei lajitella syntypaikoilla riittävän tehokkaasti ja asianmukaisesti, jotta niitä pystyttäisiin riittävästi hyödyntämään kierrätyksessä. Kotitaloudet kokevatkin jätteiden lajittelun usein hankalaksi ja työlääksi (OECD 2009.) Tässä kappaleessa tarkastellaan valtiovallan ja kunnan harjoittamia keinoja kierrätisyhteiskunnan haasteiden saavuttamiseksi.

2.1 Taustaa aiheelle

Jäteongelma kytkeytyy moniin muihin ympäristöongelmiin. Sen ratkaiseminen vaatii laaja-alaista otetta ja asennemuutosta. Se edellyttää uudenlaista tuotanto- ja kulutuskulttuuria. Tuotteiden elinkaarta on pyrittävä pidentämään ja niiden käyttöä parantamaan. Tämän lisäksi materiaalien käyttöä on tehostettava ja käytöstä poistettujen tavaroiden raaka-aineet on kierrätettävä uusien tuotteiden materiaaleiksi. Kierrätys vähentää neitseellisen raaka-aineen tarvetta, jolloin säästytään monilta muilta ympäristöongelmilta. (Lettenmeier 1994, 11.)

Euroopan-unioni on ottanut kierrätyshaasteen vastaan ja asettanut selvät tavoitteet jätemäärän kääntämiseksi laskuun. Myös Suomi on sitoutunut haasteeseen. Euroopan-parlamentin ja -neuvoston kuudennen ympäristöä koskevan toimintaohjelman (106/202/Ey) yhtenä keskeisenä sisältönä on parempi jätehuolto, joka huomioi elinkaarivaikutukset kaikessa jätepoliittisessa päätöksenteossa (Ympäristöministeriö 2008, 30-32). Vuonna 2008 voimaan tulleen jätedirektiivin mukaan Euroopan Unionin jäsenmaat on veloitettu noudattamaan viisiportaista jätehierarkiaa, kuten kuviossa 1 näkyy. Hierarkian ensisijaisena tavoitteena on edistää jätteen synnyn ehkäisyä, kierrätystä ja uudelleenkäyttöä uusioraaka-aineena, ennen kuin aine käytetään energiana tai toimitetaan kaatopaikalle. (Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiivi 2002/96/EY, 2003).

Kuvio 1. Jätehierarkia (Waste online 2010)

Toistaiseksi jätehierarkian tavoitteita ei ole kyetty täyttämään. Kaatopaikkasijoitus on edelleen yksi yleisimmistä jätteiden käsittelymuodoista, eikä jätemäärää ole saatu kääntymään laskuun. Jäteongelman hallitsemiseksi Suomi on tiukentanut ja tehostanut ympäristö- ja jättepolitiikkaa. Tavoitteena on vähentää yhdyskuntajätteen määrää, kierrätystä ja materiaalitehokkuutta lisäämällä, sekä kulutusneuvonnalla. (Ympäristöministeriö 2008,9–13). Tavoitteisiin pääseminen edellyttää laajaa yhteistyötä, niin hallinnollisella, kuin yksilötasollakin. Jokaisen kotitalouden on muutettava asenteitaan kestävämpään ja ympäristöystävällisempään suuntaan, muutettava kulutustottumuksiaan ja omaksuttava jätteiden lajittelu osaksi arkipäivän toimintoja. (Ympäristöministeriö 2008,10–13).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää venäjänkielisten maahanmuuttajien kokemuksia kierrätysyhteiskunnasta. Tutkimuksen pyrkimyksenä on saada selville, kuinka jättepoliittiset ohjauskeinot on omaksuttu ja kuinka ne koetaan toimivan venäjänkielisten maahanmuuttajien arkipäivässä.

2.2 Jätepolitiikka ja sen ohjauskeinot

Jätehuollolla on oleellinen rooli suomalaisen yhteiskunnan toiminnassa. Jäteasioiden sääntely on osa ympäristön kulumisen ja pilaantumisen ehkäisevää toimintaa. Ympäristöpolitiikka ja sen alla oleva jätepolitiikka pyrkii vastaamaan kierrätysyhteiskunnan haasteisiin hallinnollisin, taloudellisin ja informatiivisin ohjauskeinoin.

Jätepolitiikka irtaantui ympäristöpolitiikasta omaksi osa-alueekseen varsin myöhään. Ensimmäinen vain jätealaa koskenut laki, jätehuoltolaki (673/1978) astui voimaan vuonna 1979. Aikaisemmin ympäristöpolitiikan painopiste oli paikallisesti luonnonsuojelutyössä, sittemmin se on siirtynyt ilmasto- ja jätepolitiikkaan (Kautto ym. 2000,18.) Muutoksen taustalla on kotimaisten kehittämispaineiden lisäksi mukautuminen ETA- ja EU- jäsenyyden vaatimukseen. EU:n jätepolitiikka vaikuttaa yhä enenevässä määrin Suomen jätepolitiikkaan. Jätepolitiikan säännökset ovat ylhäältä alaspäin ohjautuvia, ensimmäisenä ovat EU:n jätedirektiivit ja asetukset, tämän jälkeen säännöksiä asettaa Suomen valtio hallinnollisin ja lainsäädännöllisin keinoin. (Haila & Jokinen 2001, 86–87.)

Valtakunnallisessa jätehuoltosuunnitelmassa Suomi nostaa esille tärkeimmäksi jätepoliittiseksi päämääräkseen kestävän kehityksen sekä luonnonvarojen järkevän käytön. Kotitalouksin kohdalla tämä tarkoittaa kulutustottumuksien muutosta sekä syntypaikkalajittelun tehostamista. (Ympäristöministeriö 2008, 10–13.)

Keskeisimpiä valtion harjoittamista ohjauskeinoja ovat *hallinnolliset ohjauskeinot*. Hallinnollisen keinot ovat olleet jätepolitiikan ensimmäisiä vaikutuskeinoja. Niiden vaikutuskeinona on valta, tukeutuen lakeihin sekä normeihin. Ne voidaan ilmaista standardeina, kieltoina, rajoituksina ja lupina (Haila & Jokinen, 2001, 86–87.) Kautto ym. (2000, 18) painottavatkin hallinnollisen ohjauksen olevan yksi parhaiten toimivista jätepoliittisista ohjauskeinoista. Hallinnollisen ohjauskeinon etuna on lopputuloksen selkeys ja

ennakoitavuus. Jätepolitiikan lainsäädännölliset keinot ovat keskeisin hallinnollinen ohjausmuoto. (Kautto ym. 2000, 18–20.)

Jätelaki (1072/93) ja sen asetus (1390/93) astuivat voimaan 1.1.1994. Tavoitteena ei ollut pelkkä jätehuollon ohjaus, vaan keskeiseksi tekijäksi nousi EU:n jätehierarkian noudattaminen. Pääpainonaan jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätyksen tehostaminen. Jätelaki ottaa kantaa jätteiden lajitteluun ja sen pyrkimykseen, sekä ohjaa yhdyskuntajätehuoltoa voimakkaasti syntypaikkalajittelun tehostamiseen.

Tämän lisäksi jätelaki määrittelee selvän vastuutahon yhdyskuntajätteiden osalta. Jätelain nojalla kunnat on velvoitettu huolehtimaan asumisesta syntyvän jätteen ja siihen rinnastettavan jätteen kuljetuksesta, sen hyödyntämisestä ja sen käsittelystä. Jätelaki ei kuitenkaan sido kuntia tiettyyn kierrätysjärjestelmään, vaan antaa kunnille mahdollisuuden vaikuttaa omaan jätepolitiikkaan ja kierrätysmääräyksiinsä. (Jätelaki(1072/93)). Yhdyskuntajätteitä koskevia määräyksiä onkin annettu vaihtelevasti kunnasta riippuen, ja siitä syystä jätteiden lajittelumääräykset vaihtelevat kunnasta toiseen (Ympäristöministeriö 2008, 10–19.)

Toinen valtiovallan harjoittama ohjauskeino on *taloudelliset ohjauskeinot*, jotka ovatkin kasvattaneet sijaa viime vuosina jätepoliittisena vaikutuskeinona. Taloudellisissa ohjauskeinoissa vaikutusvälineenä on raha. Sen keinona ovat maksut, verot, tukiaiset, sakot sekä panttimaksujärjestelmät. (Haila & Jokinen 2001, 86–87.)

Yksittäiselle kansalaiselle todelliset ohjauskeinot näkyvät monin eri menetelmin pullon panttijärjestelmästä sanktioihin ja maksuihin. Yhdyskuntajätteiden osalta taloudellisten ohjauskeinojen merkittävin vaikutusväline on kunnan jätemaksut. Sen tavoitteena on kattaa jätehuollosta aiheutuneet kustannukset. Lisäksi tavoitteena on kannustaa jätteiden kierrätykseen ja lajitteluun sekä vaikuttaa syntyvään jätemäärään. (Kautto ym. 2000, 24–26.)

2.2.1 Informatiivinen ohjaus

Edellä esitellyt hallinnollinen ja taloudellinen ohjauskeino edellyttävät valtion vahvaa roolia. *Informatiivista ohjausta* voidaan näiden rinnalla luonnehtia ”pehmeäksi” vaikutuskeinoksi. Sillä pyritään vaikuttamaan ihmisten arvoihin ja asenteisiin ja sitä kautta heidän käyttäytymiseensä. Sen keskeisenä vaikutusvälineenä on siis tieto. Asennemuutoksia pyritään saavuttamaan neuvonnan, valistuksen, tiedotuksen, tutkimus- ja kehitystoiminnan, sekä erilaisten luokitusten avulla. (Haila & Jokinen 2001,87–88.)

Informatiivista ohjausta käytetään usein yhdistettynä johonkin muuhun ohjausmetodiin. Sitä hyödynnetään hallinnollisen- ja taloudellisen ohjauksen tiedottamisessa, sekä oikeiden menettelytapojen ohjeistuksessa. Yksittäin käytettynä informatiivisen ohjauksen painoarvo saattaa jäädä liian pieneksi eikä se näin ollen johda haluttuun toimintaan. (Kautto ym. 2000, 24–26.)

Ongelmasta huolimatta Kautto ym. (2000,30) näkevät informatiivisessa ohjauksessa mahdollisuuden jätteen synnyn ehkäisyssä ja jätteiden lajittelukäytäntöjen vakiintumisessa. Parhaiten metodi toimii itsekseen, kun toimintatavan muutos ei vaadi lisäkustannuksia tai tilanteissa, joissa sen avulla pystytään luomaan yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttävä normi. (katso sosiaalinen normi s. 20) Näin ollen informatiivinen ohjaus voi olla paras tapa puuttua ympäristöongelmiin (Kautto ym.2000,30–31.) Arvoihin ja asenteisiin vaikuttaminen tuo syvällisempiä tuloksia, ne ovat pysyvämpiä muutoksia ja toimivat myös ennaltaehkäisevästi ympäristöongelmissa. (Haila & Jokinen 2001, 87–89).

2.2.2 Jäteneuvonta

Elintavan muuttaminen ja uusien tapojen omaksuminen on hankalampaa, kuin nykyisten tapojen ylläpitäminen. Ennen kuin jätteidenlajittelusta tulee normi, joka omaksuttaisiin yksilön arkipäivän käytännöksi, on tehtävä ohjausta ja neuvontaa. Jäteneuvonta on tehokasta vaikuttamista, jonka tavoitteena on käyttöön otettavien luonnonvarojen määrän vähentäminen. Jäteneuvonnalla

vaikutetaan arvoihin ja asenteisiin, joilla pyritään muokkaamaan yksilöiden käyttäytymistottumuksia ja lisäämään heidän ympäristötietouttaan. (Blinikka 2002,7.) Lettenmeier (1994,182–186) liittääkin jäteneuvonnan osaksi jätehuoltoa, ympäristönsuojelua, ympäristökasvatusta ja – valistusta. Jäteneuvonta vaatii siis laaja-alaista yhteistyötä, jotta sen pyrkimykset saavutettaisiin.

Jäteneuvonnan tarpeellisuus on otettu huomioon myös jätelaissa (1072/93) erityisesti jätelain pykälässä 68 ja jäteasetuksen pykälässä 17. Ne määrittelevät neuvontavelvoitteet Suomen Ympäristökeskukselle, alueellisille ympäristökeskuksille sekä kunnille. Viranomaisten lisäksi jäteneuvontaa voivat harjoittaa yksityiset jätehuoltoyhdistykset sekä eri järjestöt ja yhteisöt. (Jätelaki (1072/93).)

2.2.3 Jäteviestintä

Jäteviestintä on yksi informatiivisen ohjauksen toimeenpanon väline, joka tukee jäteneuvonnan tavoitteiden toteutumista. Viestintää ovat esimerkiksi tiedotus, markkinointi, yleisöluennot, sekä valistusaineistot. Jäteviestinnän tehokkuuteen vaikuttavat ratkaisevasti tiedon sisältö, sen muoto, ulkoasu ja esitystiheys. Parhaan tuloksen saavuttamiseksi tiedon on oltava oikea-aikaista, helposti saatavilla ja oikein kohdennettua. (Blinikka 2002, 25.)

Tämän lisäksi jäteviestintä on sopeutettava kohderyhmään. Jäteneuvonnan menetelmät ja viestinnän muodot on siis hyvä valita kohderyhmän mukaan, jotta viesti saavuttaisi halutun vastaanoton ja tuloksen. Jotta yhdyskuntajätteiden lajittelusta tulisi käytäntö ja jäteviestintä omaksuttaisiin halutulla tavalla, on varmistuttava, että tieto menee perille. Lettenmeier (1994,26) esittelee kymmenen askeleen mallin, jonka avulla jätteidenlajittelu otetaan osaksi arkipäivän toimintoja. Ensimmäisenä askeleena on huomion herättäminen, jonka jälkeen tulevat mielenkiinnon herättäminen, asian ymmärtäminen, syyn ymmärtäminen, keinojen ymmärtäminen, viestin muistaminen, viestin säilyttäminen, toiminnan toteuttaminen, toiminnan palkitseminen ja lopuksi vielä toiminnan jatkaminen.

3 JÄTTEIDEN KERÄYS JA KIERRÄTYS

Kotitalouksien tuottama jätemäärä on monen tekijän summa. Siihen vaikuttaa tuotteiden pakkaukset, niiden elinkaari, kotitalouksien ympäristötietoisuus, elämän tyyli, elämän vaihe, sekä kotitalouksien koko. Myös jätepolitiikalla on vaikutus kotitalouksien jätemäärään. Alueelliset jätehuoltomääräykset määrittelevät jätejakeiden määrän, sekä niiden käsittelyn. Jätteiden keräys puolestaan hoituu kiinteistökohtaisesti, sekä alueellisten jätteidenkeräyspaikkojen kautta, josta ne kuljetetaan jätehuoltoyhtiöiden toimesta uudelleen käsiteltäväksi tai loppusijoitettavaksi. Jätteiden keräys ja kierrätys käsittää siis joko suljetun tai avoimen ketjun tuotteesta uudeksi hyödykkeeksi tai vaihtoehtoisesti loppusijoitettavaksi jätteeksi. (Tekes Stream 2004,10.) Tässä kappaleessa tarkastellaan jätteiden keräystä ja kiertoa alueellisten jätehuoltomääräysten osalta. Määritellään kierrätys käsitteenä, sekä kotitalouksien kannalta merkittävimmät jätejakeet.

3.1 Kierrätys käsitteenä

Jäte on elinkaarensa loppuvaiheessa oleva hyödyke. EU:n jätehierarkiaa käsittelevä artikla määrittelee jätteen miksi tahansa aineeksi tai esineeksi, jonka sen haltija poistaa, tai on velvollinen poistamaan käytöstään. (Ympäristöministeriö 2008,10–13.)

Jäte voidaan uudelleen käyttää *kierrättämällä* ja näin ollen hyödyntää se raaka-aineena tai materiana. Sana kierrätys kattaa myös tavaran tai vaatteiden kierrättämisen sellaisenaan, tai kuten edellä kuvattiin hyödyntämällä se jäteraaka-aineena. Jätteiden hyödyntäminen energiana ei sen sijaan ole kierrättämistä, vaikka se onkin resurssien hyödyntämistä. (Tekes Stream 2004,13.)

Näin ollen tässä tutkimuksessa tarkastellaan lisäksi jätteiden lajittelua, joka tarkoittaa jätejakeiden erottamista toisistaan, jätteiden hyödyntämistä niin kierrätyksenä kuin energiana, sekä jätteen lopullista kaatopaikkasijoittamista.

Lajittelun perusteena ovat jättejakeiden ominaisuudet, joiden mukaan erottelu tapahtuu. Suomessa lajittelun tapahtuu niiden syntypaikalla, jättejakeiden lajittelun yhteydessä puhutaankin syntypaikkalajittelusta. (Tekes Stream 2004, 13.) Jätteiden lajittelua ja kierrätystä tarkastellaan tässä tutkimuksessa yhdyskuntajätteen osalta. Yhdyskuntajätteellä tarkoitetaan pääsääntöisesti kotitalouksien tuottamaa jätettä, sekä siihen määrällisesti ja laadullisesti rinnastettavaa jätettä. (Ympäristöministeriö 2001,6).

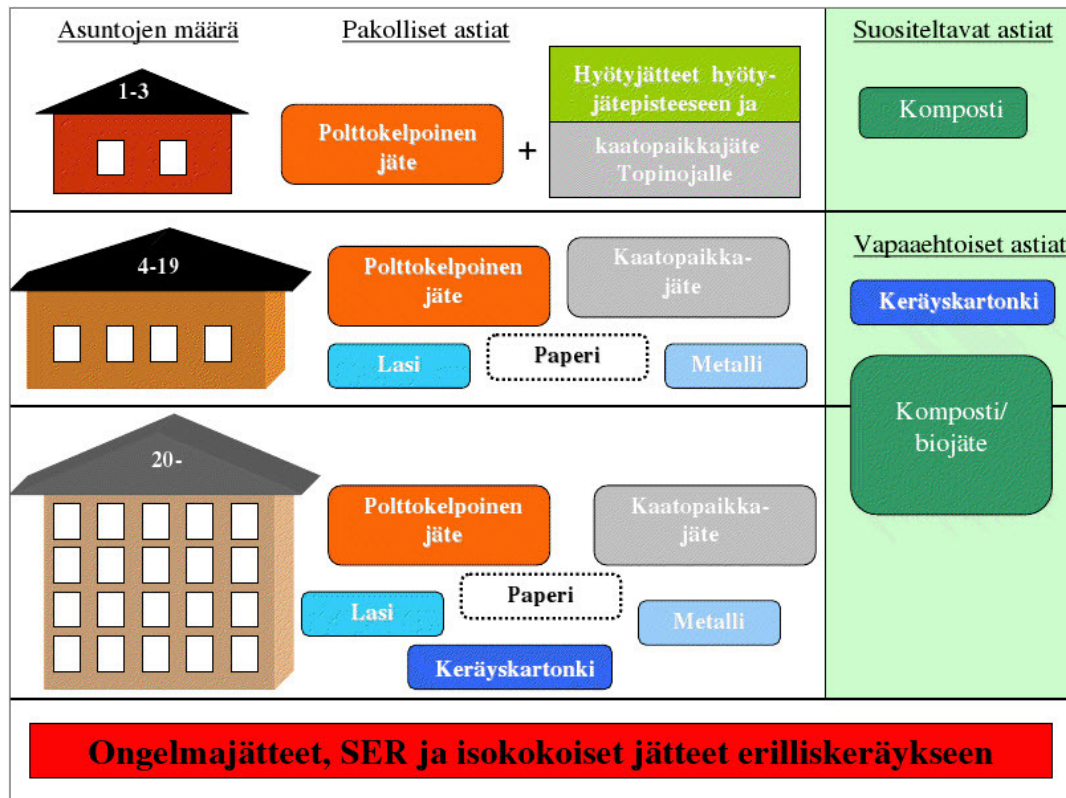
3.2 Alueellinen yhdyskuntajätteiden keräys

Tehokas ja toimiva syntypaikkalajittelu on edellytys kotitalouksien tuottamien jätteiden materiaalihyötykäytölle. Yhdyskuntajätteestä lajitellaan kotitalouksissa useita eri jättejakeita, joiden määrä vaihtelee asuinalueittain. Jättejakeiden keräys hoidetaan kiinteistöittäin tai asuinaluekohtaisesti. Taloyhtiöiden jättepisteet ovat kiinteistöjen, tai jätteenkuljetusyritysten ylläpitämiä. Aluekeräyspisteet, hyöty- sekä jäteasemat ovat puolestaan kunnan omistuksessa ja ylläpidossa. (Tekes Stream 2004, 21.)

Turun kaupungin jätehuoltomääräykset määrittelevät asunkiinteistöissä erikseen kerättävien jättejakeiden määrän taloyhtiön koon mukaan. Kuten alla olevasta kuviosta 2. voi huomata, kaikissa käytössä olevissa asuinkiinteistöissä, koosta riippumatta, on oltava keräysväline polttokelpoiselle jätteelle. Vähintään neljän huoneiston asuinkiinteistöissä on oltava lisäksi keräysvälineet keräyslasille, pienmetallille ja kaatopaikkajätteelle. Suurimmissa taloyhtiöissä, jotka käsittävät vähintään kaksikymmentä huoneistoa, on oltava polttokelpoinen jäte, kaatopaikkajäte, keräyslasi, pienmetalli, sekä lisäksi keräyskartonki eriteltynä. Pakollisten jäteastioiden lisäksi asuinkiinteistöt voivat koosta riippumatta omalla päätöksellään hankkia keräysvälineen myös biojätteelle. (Turun kaupunki 2005, 6.)

Kierrätysvälineiden tunnistamisen helpottamiseksi Turun kaupunki on jätehuoltomääräyksissään asettanut suosituksia kierrätysastioiden merkitsemiseen. Kierrätysvälineet on merkittävä jätelajin mukaan kanteen ja etuseinään kiinnitettävillä tekstitarroilla, joista selviää jättejakeen nimi ja

suosituksena on myös merkitä jättejetarrat eri värein. Polttokelpoinen jäte oranssilla, kaatopaikkajäte harmaalla, keräyspaperi vihreällä, pahvi/keräyskartonki sinisellä, lasi sinisellä, metallijäte sinisellä, ongelmajäte punaisella. (Turun kaupunki 2005, 8.)

Kuvio 2. Turussa asuinkiinteistöillä erikseen kerättävät jättejakeet (Turun kaupunki, 2005)

3.3 Yhdyskuntajätejakeet

Jätealan termistö ei ole täysin vakiintunut. Alueellisista jätteiden lajittelu- ja kierrätyseroista johtuen termistö poikkeaa toisistaan, vaikka käsitteen sisältö pysyisi samana. Tässä tutkimuksessa käytettävä termistö mukailee Suomen Pakolaisavun Asumispakissa esiintyvää termistöä ja on linjassa Lassila & Tikanojan sekä Turun seudun jätehuollon alueellisten jätehuoltomääräysten

kanssa. Kappaleessa määritellään kotitalouksien kannalta merkittävät jättejakeet.

Polttokelpoinen jäte on syntypaikalla lajiteltua yhdyskuntajätettä, jota voidaan hyödyntää polttolaitoksissa energiana. Siihen kuuluu suurin osa kodin joka päiväisistä jätteistä, muun muassa muovijäte, (ei PVC-muovia) siivousjätteet, hygienia tuotteet, rikkinäiset vaatteet sekä orgaaninen jäte, mikäli sitä ei erikseen kerätä. (Turun kaupunki 2005, 2).

Kaatopaikkajätteellä tarkoitetaan polttokelpoisen jätteen rinnalla kerättävää jätettä, jonka loppusijoituspaikkana on kaatopaikka eikä sitä voida uudelleen käyttää materiaana tai hyödyntää energiana sen haitallisuuden vuoksi. (Turun kaupunki 2005, 2).

Paperijätteellä tarkoitetaan kaikkea postiluukusta tulevaa jätettä sekä piirustus- ja toimistopaperia, kirjoja (ilman kansia) ja vihkoja. Saatu aine hyödynnetään sanomalehtipaperina. (Turun kaupunki 2005,3.)

Kartonkijätteellä tarkoitetaan materiaalihyötykäyttöön soveltuvaa puhdasta pahvia, ruskeaa paperia, sekä kartonki-, paperi- ja nestekartonkipakkauksia. Mikäli keräysastia ei ole, keräyskartonki sijoitetaan polttokelpoiseen jätteeseen. (Turun kaupunki 2005,3.)

Biojätteellä tarkoitetaan eloperäistä ruoka- ja elintarvikejätettä, joka on biologisesti hajoavaa, kiinteää ja myrkytöntä. Se voidaan eloperäisenä aineena hyödyntää kotitalouksissa kompostoimalla. (Turun kaupunki 2005,2.)

Sähkö- ja elektroniikkalaiteromulla (SE-romu), tarkoitetaan muun muassa pienelektroniikkaa, loisteputkia, kylmälaitteita, ATK-laitteita, kodinkoneita, televisioita sekä monitoreja (Turun kaupunki 2005,2).

Ongelmajätteellä tarkoitetaan jätettä, joka saattaa aiheuttaa vaaran tai haitan terveydelle ja ympäristölle, sen kemiallisen tai muun ominaisuutensa vuoksi. Ongelmajätteitä ovat muun muassa akut, paristot, lääkkeet, jäteöljyt, maali- ja liuotinainejätteet, sekä vaaraominaisuuksiltaan luokitellut kemikaalit. (Turun kaupunki 2005, 3.)

Suurikokoisella jätteellä tarkoitetaan jätettä, joka on liian suuri kuljetettavaksi järjestetyssä jätteenkuljetuksessa. Suuria jätteitä ovat muun muassa hyötykäyttöön soveltumattomat huonekalut, suuret metalliesineet, patjat, ammeet ja wc-istuimet. (Turun kaupunki 2005,3.)

4 KIERRÄTYS OSA YMPÄRISTÖTIETOISTA

TOIMINTAA

Jäteongelman ratkaiseminen ja kierrätyksen tehostamisen edellyttää valtiovallan toimien lisäksi toimintaa myös yksilötasolla. Päämäärän saavuttamiseksi yksilötason toimijoiden ympäristövastuullista käyttäytymistä täytyykin edistää edelle esitellyillä valtiovallan sääntelyillä: hallinnollisin, taloudellisin ja informatiivisin ohjaukskeinoin. (Loukola ym. 2002, 203–201.)

Tässä kappaleessa tarkastellaan kierrätysyhteiskuntaa yksittäisen kansalaisen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena on ympäristötietoisuuden muodostuminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Tutkimuksessa ympäristötietoisuudella viitataan kokonaisuuteen, joka muodostuu saadusta tiedosta, yksilön asenteista ja niitä seuraavasta tuominnasta. (Loukola ym. 2002, 219.)

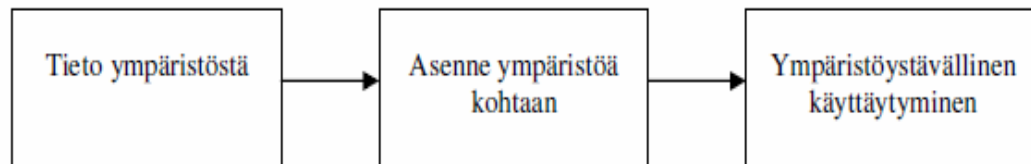
4.1 Ympäristövastuullisen käyttäytymisen perusta- Asenteesta toimintaan

Asenteet ja siihen liitettävän käyttäytymisen tutkiminen on yleisesti mielletty osaksi sosiaalipsykologiaa. Ympäristötieteissä asennetutkimuksia on käytetty paljon, kun on haluttu selvittää ympäristötekoihin vaikuttavia seikkoja.

Erwin (2005, 12-14) määrittelee asenteen yksilön taipumuksena määritellä ja suhtautua johonkin asiaan tai esineeseen myönteisesti tai kielteisesti. Asenteet ovat opittuja arvoihin perustuvia määrittelytapoja, jotka ovat muotoutuneet sosiaalisesti kasvatuksen, sekä omien kokemusten ja havaintojen perusteella. Asennetta voidaan pitää vertauskuvallisesti ikkunana, jonka läpi maailmaa peilataan. Ikkunan näkymä määräytyy sen mukaan mitä nähdään, ikkunan kehys puolestaan rajoittaa näkyvyyttä ja siten mahdollisia määritelmiä mitä näkymästä voidaan tehdä.

Ympäristötutkimuksissa on ollut käytössä hyvin erilaisia malleja, kun on haluttu selvittää asenteen vaikutusta ympäristökäyttämiseen. Yksinkertaisemmassa teoreettisessa mallissa asenne on suoraan tiedon muovaamaa ja sen

synnyttämää. Tämä lineaarinen yksiulotteinen malli on esitetty tarkemmin alla olevassa kuviossa 3. Tämän mallin mukaan asenne pohjautuu pelkästään tietoon. Sen perusteella tieto ympäristön tilasta johtaa tietoisuuteen ja huoleen eli ympäristöasenteen muovautumiseen, joka lopuksi johtaa ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen. (Kollmus & Agyeman 2001, 241.)

Kuvio 3. Lineaarinen malli (Kollmus & Agyeman 2001, 241.)

Edellä esitelty malli on kuitenkin yksinkertaistettu. Kollmus & Agyeman (2001, 241) tarkentavatkin, että asenteen taustat ovat hyvin moninaisia. Pelkän tiedon lisääminen harvemmin yksin riittää ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen. Ympäristötiedon lisääminen, neuvonta ja tiedonjako ovat kuitenkin edellytyksiä, jotta asennemuutosta ja käyttäytymistä oikeaan suuntaan tapahtuu. Tutkimus tukeutuu teoreettiseen lineaariseen malliin, sillä se sopii tutkimuksen informatiivisen ohjauksen luonteeseen.

Tämä lineaarinen malli pitää sisällään myös toiminnan ja itse käyttäytymisen. Itse käyttäytymisaikomuksella viitataan taipumukseen toimia systemaattisesti asenteen kanssa. Asenteet ja käyttäytyminen ovat siis sidoksissa toisiinsa. samalla tavalla, kun asenteet ovat seurausta uskomuksista on käyttäytyminen seurausta asenteista. Toiminta vaatii siis osakseen myönteisen asenteen. (Stahlberg & Frey 1996, 208.)

Jossain tilanteessa asenteet ja toiminta eivät kuitenkaan kulje käsi kädessä. Käyttäytyminen ei aina vastaa asenteita. Ympäristömyönteiset asenteet eivät siis välttämättä johda ympäristömyönteiseen käyttäytymiseen (Loukola ym. 2002, 25-29). Ristiriitaa asenteiden ja käyttäytymisen välillä tarkastellaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

4.2 Ympäristömyönteinen asenne ei takaa kierrätysaktiivisuutta

Ihmisten asenteet ympäristöä kohtaan ovat hyvin myönteisiä. Useat tutkimukset osoittavat, että kansalaiset kokevat huolta ympäristötilasta ja näin ollen kannattavat toimia ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi ja laadun turvaamiseksi. Ympäristömyönteinen asenne ei kuitenkaan takaa ympäristövastuullista käyttäytymistä. (Loukola ym. 2002, 219–222.)

Ympäristömyönteinen asenne ei siis takaa kierrätysaktiivisuutta, sillä sanojen ja tekojen välillä saattaa olla kuilu. Kuten edellä esitelty lineaarinen malli todentaa, vaikuttaa tiedon saatavuus asenteeseen ja sen avulla voidaan varmistaa haluttu toiminta. Tiedon lisääminen kierrätyksestä ja jätteiden lajittelusta pienentää siis mahdollista kuilua ja madaltaa toimintakynnystä. Myönteisen asenteen lisäksi toiminnan mahdollistaminen ja turvaaminen vaatii osakseen hyvät ulkoiset puitteet. (Lettenmeier 1994,182.)

Kotkavuori (2007) kirjoittaa artikkelissaan suomalaisten lajitteluhalukkuudesta. Hän toteaa asenteellisen valmiuden jätteiden erilliskeräykseen olevan varsin hyvät, mutta ristiriitaa asenteen ja toiminnan välillä on kuitenkin olemassa. Suurin yksittäinen toimintaa ehkäisevä tekijä on keräysastioiden tai pisteiden saavutettavuus. Myös Lettenmeier (1994,182) mainitsee liian kaukana sijaitsevien jäteastioiden vähentävän ihmisten lajitteluhalukkuutta myönteisestä asenteesta huolimatta. Tämän lisäksi myös positiiviset kokemukset ovat tärkeitä myönteisen asenteen ja toiminnan tukemiseksi. Epäsiistit, huonosti hoidetut keräyspisteet, joissa jättejakeet ovat väärin jaoteltu heikentävät lajittelumotivaatiota ja tekevät toiminnan merkityksettömäksi. Yleinen ilmapiiri jätteiden lajittelua kohtaan, sekä muiden toiminta vaikuttavat siis vahvasti kierrätysaktiivisuuteen.

Huono yleinen ilmapiiri ja heikot puitteet johtavat osaltaan niin sanottuun vapaamatkustaja- tilanteeseen. *Vapaamatkustaja- teoriaa* on käytetty paljon selittämään asenteen ja toiminnan ristiriitaa. Teorialla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö ei toimi yhteisen hyvän, ympäristön, eteen vaan jättää asian muiden hoidettavaksi. Hänen omat etuutensa ajavat siis yhteisen hyvän edelle.

Tilanteeseen päädytään usein silloin, kun ympäristöystävällinen toiminta edellyttää henkilöltä itseltään esimerkiksi aikaa, vaivannäköä tai rahaa. Tilanteeseen voidaan päätyä lisäksi, mikäli henkilö kokee ympäristöystävällisen toiminnan merkityksettömäksi ja oman toiminnan painoarvon pieneksi. Myös muiden toiminta ja toimimatta jättäminen vaikuttaa ympäristöystävälliseen toimintaan. Mikäli taloyhtiössä muut asukkaat jättävät kierrättämättä, tämä saattaa johtaa ikävään kierteseen ja alentaa muidenkin asukkaiden kierrätysmotivaatiota. Henkilö saattaa joutua myönteisestä asenteesta huolimatta tilanteeseen, jossa hän ei koe kierrätystä enää mielekkääksi, sillä sen ympäröivät puitteet eivät ole toimivia. (Kajanto 1992, 34–40.)

Negatiivisen kierteen katkaisemiseksi kierrätys olisi hyvä kokea kaikkien asiaksi. Viimekädessä jokainen meistä vastaa toistemme jätteistä, sillä jäteongelma on koko yhteiskunnan ongelma. Hyvä ympäristön laatu ja terveellinen ympäristö on yleishyödyke, josta ketään ei voi sulkea pois, huolimatta toimivatko he ympäristön kannalta vastuullisesti tai eivät. (Massa & Sarinen 1991, 24).

Onkin ensiarvoisen tärkeää, että vapaamatkustajuuteen puututaan aktiivisesti ja että sen vaikutukset pyritään ehkäisemään. Yksi tehokkaimmista keinoista vapaamatkustajuuden kitkemiseksi ovat hallinnolliset ohjauskeinot. Lait, säädökset ja niiden valvonta rangaistuksin velvoittaa noudattamaan määräyksiä. Tämä edesauttaa sitä, että ympäristövastuullisesta toiminnasta tulee kollektiivisesti hyväksytty *sosiaalinen normi*. Yleisesti hyväksytty käyttäytymismalli takaa sen, että muutkin toimivat samansuuntaisesti eikä oma käyttäytyminen näin ollen mene hukkaan tai ole turhaa. Normin aseman roolia on lisäksi vahvistettava informatiivisin ohjauskeinoin. Vapaamatkustamista voidaan ehkäistä valistuksellisin ja kasvatuksellisin keinoin. Jäteneuvonta ja jäteviestintä tuovat ongelman lähemmäksi kuluttajaa ja kytkös omaan elämään ja kulutusikäytymiseen on näin ollen helpommin havaittavissa. (Kajanto 1992, 48–61.)

5 MAAHANMUUTTAJA YMPÄRISTÖTIETOISENA TOIMIJANA

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka kattaa alleen hyvin eritaustaisia henkilöitä. Kuten Alitolppa-Niittamo ym. (2005,9) tähdentää, ei maahanmuuttajien moninaisuutta voida liiaksi korostaa. Käsitteen laajuudesta johtuen tämän tutkimuksen kohdejoukoksi valittiin venäjänkieliset maahanmuuttajat. Tässä kappaleessa esitellään maahanmuuttaja käsitteenä, vaikka tutkimuksen kohde onkin rajattu vain venäjänkielisiin maahanmuuttajiin. Kappaleessa tullaan lisäksi kertomaan monikulttuurisen Suomen taustoja ja kuinka maahanmuuttajia integroidaan osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Lopuksi esitellään keinoja, joilla Suomen Pakolaisapu pyrkii tukemaan maahanmuuttajien asumista, sekä parantamaan asumisviihtyvyyttä monikulttuurisilla asuinalueilla.

5.1 Maahanmuuttaja käsitteenä

Maahanmuuttaja on yleistävä termi, jolla tarkoitetaan muualta maahan muuttaneita henkilöitä, joiden oleskelu maassa on kestänyt vuoden tai sen yli. Termi siis sisältää paluumuuttajat, työn perässä muuttaneet, avioliiton tai perheiden yhdistämisen kautta maahan tulleet, pakolaiset, sekä Suomessa opiskelevat ulkomaalaiset (Sisäasiainministeriö 2010a.) Maahanmuuttajat voidaan siis jakaa Suomeen tulon syyn perusteella.

Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa pysyvästi maasta toiseen esimerkiksi työn, avioliiton tai muun vastaavan syyn perusteella. *Siirtotyöläinen* on henkilö, joka tulee maahan hankkiakseen elantonsa. Siirtolaisesta hän eroaa maassaolon pituuden ja pysyvyyden vuoksi. Siirtotyöläisellä ja siirtolaisella on yhteistä se, että he eivät ole yhteiskunnan järjestämien alkupalveluiden piirissä. (Virtnen-Ora 1996,13.)

Ulkosuomalainen on Suomen ulkopuolella vakituisesti asuva suomalainen, tai suomalaista alkuperää oleva henkilö. *Paluumuuttaja* on ulkosuomalainen, joka on elänyt ulkomailla tai on suomalaista syntyperää. Paluumuuttajiin kuuluu Viron

ja entisen Neuvostoliiton suomalaiset, muun muassa inkeriläiset. (Sisäasiainministeriö 2010a.)

Tämän lisäksi Suomeen tulee vuosittain pakolaisia, jotka ovat joko kiintiöpakolaisia tai turvapaikanhakijoita. *Pakolainen* on YK:n määritelmän mukaan henkilö, joka joutuu kotimaassaan vainotuksi rodun, uskontonsa, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuulumisensa, tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. *Kiintiöpakolainen* on pakolainen, jolle jo ennen maahantuloa on myönnetty pakolaisstatus. *Turvapaikan hakija* on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta. (Sisäasiainministeriö 2010c.)

Myös venäjänkielisten maahanmuuttajien taustat ovat moninaisia, Suomessa eletään monesta eri syystä ja monin eri statuksin. Suomessa venäjänkielinen vähemmistö onkin kasvanut eri aikoina eri syistä. Maassa olevat venäjänkieliset maahanmuuttajat voidaan jakaa historiallisesti, sekä kulttuurisesti erilaisiin ryhmiin. Venäjänkieliset maahanmuuttajat ovat tilastollisesti suurin maahanmuuttajaryhmä, joista Venäjän kansalaisia on noin 30 000 ja Viron kansalaisia noin 10 000, enemmistö heistä on naisia. Yleisimmät muuton takana olevat syyt ovat avioituminen suomalaisen kanssa ja inkeriläissuomalaisten paluumuutto. (Kanervo & Saarinen 2007, 30.)

5.2 Monikulttuurinen Suomi

Suomen maahanmuuttohistoria on verraten lyhyt. Muuttoliike suuntautui pitkään maastamuuttona työn perässä Ruotsiin, Yhdysvaltoihin sekä Australiaan. Suomi pysyikin pitkään sivussa kansainvälisestä muuttoliikkeestä. Vasta viime vuosisadan loppupuolella maahanmuutto ylitti maastamuuttaneiden määrän. Taustalla oli maailman poliittinen epävakaus, ei niinkään Suomen houkuttelevuus. Sodat ja erinäiset kriisit ajoivat maahanmuuttajia Somaliasta, entisestä Jugoslaviasta, Iranista ja Irakista. (Peltola & Metson 2008, 10.)

Myös entisen Neuvostoliiton alueen ja inkerinsuomalaisten maahanmuuttajien ja paluumuuttajien määrä alkoi kasvaa. Viime vuosina venäjänkielisten maahanmuuttajien määrä on kasvanut voimakkaasti ja tilastokeskuksen arvion mukaan venäjänkielen osuus on paikoittain mennyt ohi ruotsinkielisistä asukkaista. Yleisimmät alueet niin venäjänkielisten kuin muidenkin maahanmuuttajien keskuudessa ovat pääkaupunkiseutu ja Varsinais-Suomi, lähinnä Turun, Kaarinan ja Salon seutu. (katso tilasto 1.) Muuttosuunta venäjänkielisten maahanmuuttajien keskuudessa on alkanut kuitenkin suuntautua isojen kaupunkien lisäksi pienempiin keskuksiin. (Alanen, 2009.)

Suomeen muuton yleisin tausta on perhesyyt, Peltolan ja Metson (2008,11) mukaan näin on 60–65 prosentissa tapauksista. Perhesyiksi katsotaan avioliitto Suomen kansalaisen tai muun pysyvästi Suomessa asuvan ulkomaalaisen kanssa. Myös työperäinen muutto on kasvattanut sijaa, vaikka meneillään oleva lama sitä jarruttaakin. Venäjänkielen osaaminen ja kulttuurin tuntemus on tärkeää maiden välisten liiketoiminnan hoitamisessa. (Alanen 2009.)

Tilasto 1 Venäjänkielisten maahanmuuttajien määrän kasvu kaupungeittain (Alanen 2009.)

	Määrä 2008	Kasvu 2008	Kasvu 2000-08
	henkeä	henkeä	%
Helsinki	12 470	660	54,8
Vantaa	3 958	411	138,3
Espoo	3 029	317	95,0
Turku	2 495	127	38,8
Tampere	2 121	148	74,9
Lahti	1 787	102	50,7
Lappeenranta	1 711	90	62,2
Kotka	1 253	210	226,3
Jyväskylä	1 168	54	57,2
Kouvola	1 097	33	47,6
Joensuu	1 074	55	64,0

5.3 Integraatio- kotouttamisprosessi

Integraatio on käsitteenä melko uusi, eikä sillä ole yksiselitteistä määritelmää maahanmuuttopolitiikassa. Yleisimmin sillä viitataan prosessiin, joka voidaan ilmaista kahdella tapaa: valtaväestön integroitumisena maahanmuuttajaosapuoleen tai maahanmuuttajaosapuolen sopeutumisenä valtaväestöön. Tarkastelun kohteena, niin tässä tutkimuksessa, kuin yleensäkin on ollut maahanmuuttajan integroituminen osaksi isompaa kokonaisuutta, valtaväestöä. Prosessissa tapahtuvat muutokset tapahtuvat maahanmuuttajissa ja heidän yhteisöissään (Joronen 2003, 19–20.)

Integroitumisen vastakohtana voidaan pitää syrjäytymistä tai eriytymistä. Syrjäytyminen johtaa normivajeeseen muuta yhteiskuntaa kohtaan. Tällöin ollaan tilanteessa, jossa yksilö ei koe yhteiskunnan järjestelmiä mielekkäänä ja pahimmassa tapauksessa toimii niitä vastaan. (Alitolppa-Nittamo ym. 2005, 18–20.) Maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisemiseksi valtiovalta on määrännyt kotouttamislain, joka velvoittaa maahanmuuttajat osallistumaan sopeuttamistoimintaan. Kotouttamisprosessia voidaan pitää suomenkielisenä vastineena integroitumisprosessille. Suomessa kotouttamisprosessista vastaa sisäasianministeriö yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Lain tavoitteena on tukea maahanmuuttajien osallistumista uuden yhteiskunnan toimintaan. Uuden kielen ja yhteiskunnan järjestelmien omaksuminen on keskeisenä osana prosessia. (Sisäasianministeriö, 2010c.)

Kotouttamislain piiriin kuuluu maahanmuuttaja, jolla on oleskelulupa ja kotikunta ja joka on ilmoittautunut työttömäksi kolmen vuoden kuluessa maahanmuutostaan, tai saa tietyin edellytyksin toimeentulotukea. (Sisäasianministeriö, 2010c.)

5.4 Suomen Pakolaisapu tukea maahanmuuttajien asumiseen

Suomen Pakolaisapu Ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kehitysyhteistyöjärjestö, joka toimii niin pakolaisten kuin maahanmuuttajien

parissa. Vuonna 1965 toimintansa aloittanut järjestö on kasvanut pienestä varainkeruu järjestöstä omia hankkeita hallinnoivaksi kansalaisjärjestöksi, jonka toiminta ulottuu niin Suomeen kuin ulkomaillekin. Järjestö tekee monikulttuurista sosiaalityötä pakolaisten ja maahanmuuttajien parissa. Suomen Pakolaisapu Ry:n toiminta voidaan jakaa tiedotus- ja valistustyöhön, kansainvälisyyskasvatukseen sekä maahanmuuttotyöhön. Maahanmuuttotyön keskeisenä osana on tukea maahanmuuttajien ja pakolaisten kotouttamista ja innostaa heitä yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. (Suomen Pakolaisapu 2010a.)

Suomen Pakolaisavun Kotilo-projektin tarkoituksena on parantaa asumiseen liittyvää tietoisuutta ja näin ollen parantaa asumisviihtyvyyttä erityisesti monikulttuurisilla asuinalueilla. Kotilo-projektia toteutetaan pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Pirkanmaalla, mutta projekti kouluttaa myös muualla maassa. Hankkeen rahoittajina toimivat ympäristöministeriön lähiöohjelma sekä raha-automaattiyhdistys. (Suomen Pakolaisapu 2010a.)

Kotilo-projektin tarkoituksena on siis tukea viihtyisää asumista monikulttuurisilla asuinalueilla ja tarjota maahanmuuttajille apua asumiseen liittyvissä aiheissa. Hanke järjestää koulutuksia asukkaille ja asumisen parissa työskenteleville. Tavoitteena on jakaa tietoa asumiseen liittyen ja tehdä näin ollen konflikteja ennaltaehkäisevää työtä. (Suomen Pakolaisapu 2010b.)

Mikäli asumisen muodoissa ja tavoissa on suuria tapa- tai kulttuurieroja, saattaa pienistä asioista kärjistyä isoja ristiriitoja, jotka heikentävät merkittävästi asumisviihtyvyyttä. Kotilo-projektin tiimoilta onkin koulutettu naapuruussovittelijoita ennalta ehkäisemään ja ratkomaan konflikteja. Ristiriitoja maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä saattaa syntyä hyvinkin arkisista asioista, kuten pyykkituvat käytöstä ja oikeista jätteiden lajittelusta. Sovittelussa avataan tulehtuneita naapuruussuhteita ja lisätään asukkaiden asumisviihtyvyyttä. (Suomen Pakolaisapu 2010a.)

Tämän lisäksi projekti tukee hyvää asumista erityisesti maahanmuuttajille suunnatulla asumispakki-koulutuksella. Koulutuksessa käsitellään Suomessa asumiseen liittyviä perustietoja ja – taitoja, aina veden ja energian käytöstä,

kierrätykseen ja taloyhtiöiden sääntöihin. Näiden lisäksi Kotilo-projekti tuottaa erilaista asumiseen liittyvää materiaalia selkokielellä, kuvallisessa muodossa sekä eri kielille käännettynä. (Suomen Pakolaisapu 2010a.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyö toteutettiin kevään ja kesän 2010 aikana. Ajatus työn aiheeseen ja sen sisältöön oli kuitenkin syntynyt jo paljon ennen itse työn varsinaista aloittamista. Tässä kappaleessa kerrotaan opinnäytetyöni toteutukseen liittyviä seikkoja, sekä kuvataan metodologiset lähtökohdat joihin tutkimus tukeutuu.

6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Oikea jätteiden lajittelu ei ole itsestään selvää. Se voi tuntua kotitalouksista työläältä ja hankalalta. Jäteinformaatiota on tarjolla paljon, mutta se ei aina saavuta kuluttajaa halutulla tavalla. Maahanmuuttajien kohdalla tilanne on vieläkin haastavampi, sillä kierrätysohjeita on vain harvoin saatavilla omalla äidinkielellä, jonka lisäksi usealla maahanmuuttajalla ei ole kosketusta järjestäytyneeseen jätehuoltoon ennen Suomeen muutettuaan.

Jäteneuvonnan kohdentaminen ja kierrätysneuvonnan tarjoaminen maahanmuuttajille onkin keskeinen osa Suomen Pakolaisavun Kotilo-projektia. Tutkimuksen keskeisenä osana on selvittää maahanmuuttajien kierrätysaktiivisuutta ja sen toimivuutta osana jokapäiväisiä toimintoja. Maahanmuuttajien kokemuksia jätteiden lajittelusta tarkastellaan venäjänkielisten maahanmuuttajien osalta. Tarkoituksena on saada subjektiivista tietoa jätteidenlajittelusta osana arkipäivän toimintoja, sekä selvittää taustamotivaatiota kierrätykseen liittyen. Tutkimus rajautuu venäjänkielisiin maahanmuuttajiin heidän ollessa tilastollisesti suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa.

Tutkimuskysymykset ovat

- Miten kierrätys ymmärretään ja kuinka siihen suhtaudutaan?
- Mitkä ovat taustamotivaatiot ja asenteet jätteiden lajittelussa?
- Miten jätteiden lajittelu toimii maahanmuuttajien arjessa?
- Millaista jäteviestintämateriaalia toivotaan, jotta se saavuttaisi kohderyhmän parhaiten?

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen eli kvalitatiivinen lähestymistapa. Laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaus, jossa todellisuutta kuvataan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsijärvi ym. 2004,152). Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu erinomaisesti käytettäväksi silloin, kun halutaan saada selville käyttäytymisen taustalla oleva syy ja sen yhteyttä. Laadullinen tutkimus luo mahdollisuuden tuoda esille tutkittavien havainnot tilanteista, sekä tarjoaa edellytykset heidän menneisyytensä ja kehitykseen liittyvien tekijöiden huomioimiseen. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 27).

Opinnäytetyössä päädyttiin laadulliseen haastattelututkimukseen, sillä maahanmuuttajien käsityksiä jätteiden lajittelusta ja kierrätyksestä haluttiin selvittää. Laadullista tutkimusta onkin kuvattu ymmärtäväksi tutkimukseksi ja sitä on käytetty paljon yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009,31). Tämä kuvaakin tutkimusta hyvin. Kokemuksellisuuden kautta on pyritty keräämään syvällistä tietoa, vaikka lähtökohtana on tiedon subjektiivisuus eikä tutkimuksessa pyritä tiedon yleistettävyyteen.

Laadullisen tutkimuksen muodoksi valittiin teemahaastattelu, eli puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelun tavoite on selvittää mitä jollakulla haastateltavalla on mielessä. Tarkoituksena on saada käsitys haastateltavien omakohtaisia kokemuksia aiheetta kohtaan. (Eskola & Suoranta 1998, 86–87.)

Teemahaastattelussa aihepiirit, teema-alueet ovat etukäteen määrättyjä. Teemahaastattelun teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen. Edeltäkäs in valittujen teemojen kautta teemahaastattelussa pyritään löytämään haastateltavien tulkintoja ja merkityksiä valitusta aiheesta. Teemahaastattelun rakenne on valintakysymys, jolla haastattelija voi suunnata teemahaastattelun kysymyksiä tarpeensa mukaan hyvinkin avoimesta suunnasta paljon hallitumpaan yksityiskohtaisempaan suuntaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Lisäksi metodin valintaan tutkimuksessa vaikutti se, että Suomi ei ollut haastateltavien äidinkieli. Haastateltavien suomen kielen taso vaihteli huomattavasti, joten kyselylomake olisi näin ollen tuottanut epäselviä vastauksia ja lomakkeen ymmärtäminen paikoittain suuria vaikeuksia. Haastattelun avulla pystyttiin varmistamaan, että asia oli ymmärretty, sekä avaamaan haastateltaville vieraita käsitteitä ja sanoja. Teemahaastattelu on joustava tiedonkeruumuoto joka mahdollistaa aineiston säätelyn joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. (Hirsijärvi ym. 2004,194).

6.2.1 Ryhmähaastattelu

Haastattelun toteuttamistavaksi valittiin ryhmähaastattelu. Taustalla olevana ideana on saada aikaan keskustelua ryhmän jäsenten välillä, sekä vapautunutta kokemusten vaihtoa osapuolten kesken. Eskola ja Suoranta (1998,95) painottavatkin ryhmähaastattelun olevan hyvä keino saavuttaa paljon tietoa käsiteltävästä aiheesta. Osallistujat voivat yhdessä muistella ja rohkaista, herättää muistikuvia käsiteltävästä aiheesta. Ryhmän jäsenten keskustelu kuljettaa valittuja teemoja eteenpäin. Se pakottaa osallistujan tarkentamaan ja reagoimaan toisten puheenvuoroihin. Näin ollen saadaan selville mitä mieltä kukin asiasta on. Tavoitteena on saada aikaan keskustelua haastateltavien omista asenteista kokemuksistaan ja yleisestä ilmapiiiristä asiaa kohtaan. (Eskola & Suoranta 1998, 94–98.)

Myös käytännönjärjestelyillä oli suuri merkitys haastattelumetodin valinnassa. Epävirallisen tulkin mukana olo onnistui parhaiten kyseisellä järjestelyllä, hän oli mukana kaikissa ryhmätilanteissa ja auttoi kielellisissä ongelmassa. Tämän

lisäksi ajan ja paikan valinta osoittautui vaivattomammaksi ryhmähaastattelumetodin avulla. Ryhmähaastattelun avulla pystyttiin saavuttamaan suuri määrä eritaustaisia henkilöitä haastatteluun, sekä keräämään laaja-alaisesti syvällistä aineistoa. Lähes kaikissa haastatteluissa ilmapiiri oli lämmin ja vastaanottavainen ja osallistujat olivat halukkaita kertomaan omista kokemuksistaan ja mietteistään aiheita kohtaan. Vain yhden ryhmän osalta koin haastattelun etenevän melko hankalasti, mutta kuitenkin koin haastateltavien olevan kiinnostuneita aiheesta ja uskon ongelmien johtuneen enemmänkin kielellisistä ja käsitteellisistä ongelmista.

Haastattelut ovat kuitenkin täysin maahanmuuttajien omiin kokemuksiin ja käsityksiin perustuvaa, eikä tästä syystä yleistettävissä. Uskon kuitenkin, että haastattelut tuottavat suuntaa antavaa tietoa, jota Suomen Pakolaisapu voi hyödyntää jäteneuvontaa kohdentaessa maahanmuuttajille ja materiaalin kehittämisessä.

6.2.2 Teemat haastattelun runkona

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa keskitytään ennalta määrättyihin aihepiireihin, teema-alueisiin. Menetelmä ei ole sidottu ennalta määrättyihin kysymyksiin, tai niiden järjestykseen, vaan se antaa tutkijalle joustavan mahdollisuuden käsitellä aihetta. (Aaltola & Valli 2001,26.)

Hirsijärvi ja Hurme (2009, 65) painottavat teemahaastattelun luonteen olevan enemmän tutkiva. Siinä pyritään etsimään pikemmin päätelmiä, kuin ennalta asetettujen oletusten todentamista. Hirsijärvi ja Hurme korostavatkin teema-alueuuttelon tärkeää roolia haastattelurungon laatimisessa. Teemojen pohjalta tutkija pystyy ohjaamaan tiedonkeruuta ja syventämään haastattelua niin pitkään, kuin tutkimusintressi sitä vaatii. Keskeisessä roolissa oleva teemahaastattelurungon muotoutuminen etenee tutkimusongelman jäsentymisen kautta. Pääteemojen muodostuessa tutkija voi halutessaan esittää tarkentavia kysymyksiä ja ohjata haastattelua haluttuun suuntaan. (Hirsijärvi & Hurme 2009 65–66.)

Teemahaastattelurunko muodostui muotoaan muuttavan prosessin seurauksena. Tutkimustehtävä ei ollut täysin kiteytynyt haastattelurunkoa suunniteltaessa. Teemat rakentuivat kuitenkin tutkimuskysymyshahmotelmien perusteella, jossa ne muokkasivat toinen toisiaan. Pääteemoiksi muodostuivat taustatiedot, motivaatio, tietotaidon taso sekä materiaali (katso liite 1.) Tämän jälkeen siirryttiin spesifimpiin kysymyksiin, joka antaa syvällisempää tietoa aiheesta ja ohjastaa haastattelua mielekkääseen suuntaan.

6.3 Haastateltavien valinta

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksen laatua sekä aiheen syvällisempiä taustoja. Eikä tutkimuksen tarkoituksena ole tilastollinen yleistettävyyys (Eskola & Suoranta 1998,18.) Tästä syystä päädyttiin haastateltavien valinnassa harkinnanvaraiseen otantaan. Harkinnanvaraisella otannalla tarkoitetaan sitä, että tutkimukseen valitaan henkilöitä, joilla uskotaan olevan tutkittavan aiheen kannalta oleellisia tietoja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tutkimusjoukoksi valittaisiin sanavalmiimpia, tai asiasta jo ennestään paljon tietäviä henkilöitä, vaan harkintaa käytettäessä pyritään saamaan mahdollisimman tasapuolinen ja objektiivinen otanta valitusta kohdejoukosta. (Eskola & Suoranta 1998, 17-20.)

Tutkimusjoukon valinnassa lähdettiin liikkeelle jo olemassa olevien maahanmuuttaja verkostojen kautta. Haastateltavien valinta toteutettiin samoja verkostoja pitkin, jonka kanssa Suomen Pakolaisapu on tehnyt yhteistyötä Kotilo-hankkeen parissa. Näin ollen Suomen Pakolaisavun aluetyöntekijän avustuksella tavoitettiin kaikki haastateltavat. Haastatteluja suoritettiin kolmessa eri paikassa ja haastattelut toteutettiin 3-6 henkilön pienryhmissä. Haastatteluryhmiä valittaessa pyrittiin saamaan mahdollisimman monimuotoinen haastattelujoukon, jossa haastateltavat eroaisivat niin taustamuuttujiltaan kun maahanmuuttotaustaltaan.

Tämän lisäksi haastatteluissa tuli ottaa huomioon haastateltavien eri kulttuuritaustat. Vaikka puhutaankin venäjänkielistä maahanmuuttajista, on heidän taustoissa ja kulttuurissa suuria eroja.

6.4 Haasteluaineisto ja aineiston käsittely

Haastattelut suoritettiin keväällä 2010 kolmena eri kertana, käytännön järjestelyt sujuivat vaivattomasti, eikä kukaan haastateltavista kieltäytynyt haastattelusta. Haastattelu paikka ja epävirallinen tulkki vaihtuivat joka haastattelukertana. Ennen varsinaisia haastatteluja vaihdoimme tervehdyksiä ja kuulumisia, kerroin tutkimuksen laadusta ja annoin mahdollisuuden kysymyksille. Aina ennen varsinaisia kysymyksiä keskustelimme vapaasti Suomessa asumisesta ja suomenkielestä. Näin ollen ilmapiiristä tuli vapautuneempi ja sain enemmän tietoa ryhmästä ja heidän suomen kielentasostaan. Kerroin myös jokaisessa haastattelussa haastattelun olevan luottamuksellista ja materiaalin käsiteltävän täysin anonymisti. Kaikki haastateltavat suostuivat haastatteluiden äänittämiseen. Tämän lisäksi kirjasin vastauksia myös haastattelutilanteessa. Tästä oli suuri apu erityisesti ryhmäkoon ollessa suurempi kuin kolme henkilöä. Aineiston käsittely pelkän puheen perusteella olisi voinut tuottaa tunnistamisongelmia aineistoa käsiteltäessä.

Haastattelut tallennettiin digitaalisella ääninauhoittimella. Materiaalia kertyi yhteensä 4 tuntia 38 minuuttia. Aineiston suuresta määrästä johtuen päädyttiin valikoivaan litterointimenetelmään. Hirsijärvi ja Hurme (2001,138) tarkentaa, että haastattelu voidaan litteroida joko haastatteludialogin kirjaamisella, tai valikoiden niin, että tutkija litteroi vain haastateltavien puheen. Aineiston litterointiin kirjaamatta haastattelijan omaa puhetta, eikä haastateltavien epäoleellisia toistosanoja. Aineiston litterointi suoritettiin heti haastattelujen jälkeen, jolloin se sujui vaivattomasti ja haastateltavien tunnistamien äänen ja jo edeltä kirjattujen vastausten perusteella eteni helposti.

Tutkimuksen analysoinnin pohjaksi valittiin sisältöanalyysi, sillä se sopii hyvin haastattelututkimukseen. Lisäksi sitä metodia voidaan pitää myös laadullisen tutkimuksen yhtenä perusmenetelmistä. Se soveltuu monenlaiseen tutkimukseen ja on hyvin joustava menetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Analyysin kanssa edettiin aineistolähtöistä analyysiä mukailen. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta

teoreettinen kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Tutkimuskysymykseen pyritään saamaan vastausta empiirisen aineiston tulkintaan ja päättelyyn tukeutuen, kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkittavaa kohdetta tulkitaan aineistoon pohjautuen mallien käsitejärjestelmien tai teemojen kautta. Johtopäätöksissä tutkija ottaa huomioon tutkittavien näkökulman. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113).

Analyysiä tehdessä edettiin johdonmukaisesti haastattelu teemojen mukaisesti. Ennen aineiston koodaamista haastattelu kuunneltiin läpi kokonaiskuvan ja syvällisemmän tiedon saamiseksi. Tämän jälkeen siirryttiin etsimään tiettyjä aihekokonaisuuksia ja kirjaamaan niitä ylös. Näin aineistosta saatiin muodostettua looginen kokonaisuus. Tiedon käsittely ei ole siis pelkkää analyysia, vaan ajatusten yhtyeenkokoamista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113).

Tuomi ja Sarajärvi (2009,108) kuvaavatkin aineistolähtöisen sisältöanalyysin etenevän karkeasti kolmivaiheisen prosessin kautta, jota tämän tutkimuksen analyysi noudattaa. Nämä vaiheet ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen jossa aineistosta koodataan ilmaisuja, jotka liittyvä olennaisesti tutkimustehtävään. Tämän jälkeen edetään aineiston klusterointiin eli ryhmittämiseen jossa pelkistetyille koodauksille etsitään eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä, sekä samaa tarkoittavat aiheet liitetään yhteen ja nimetään. Prosessin viimeinen vaihe abstrahointi on teoreettisten käsitteiden luomista. Prosessin kautta pyritään luomaan sanallinen selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Siinä aineisto hajotetaan aluksi osiin ja tämän jälkeen sitä käsitellään tutkimuksen kannalta oleellisten seikkojen mukaan ja lopuksi kootaan loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 108–109.)

7 TULOKSET

Tässä kappaleessa esitellään haastattelututkimuksen keskusteluissa esiin nousseita seikkoja ja niiden pohjalta tehtyjä päätelmiä. Kappaleen tulokset on tehty maahanmuuttajien omien näkökulmien ja kokemusten perusteella. Tutkimuksen analyysiä kirjoitettaessa pyrittiin säilyttämään maahanmuuttajanäkökulman ja keskusteluiden pohjalta esiin nousseen kerronnallisuuden. Haastattelujen suorat lainaukset on merkitty sisennetyllä tekstillä sekä lainausmerkein. Sulkumerkkien sisään on puolestaan merkitty haastateltavien ikä ja sukupuoli. Tutkimuksen tulokset on esitelty haastateltavien mukaan; haastateltavien taustatiedot, Kierrätyksen ja jätteiden lajittelun omaksuminen, taustalla olevat asenteet ja lajittelumotivaatio, Kierrätys osana arkipäivän toimintoa, jäteviestintämateriaali ja jäteneuvonta.

7.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavista muodostui hyvin heterogeeninen ryhmä, yhteistä haastateltaville oli vain heidän äidinkieltensä venäjä. Haastatteluihin osallistui yhteensä 24 henkilöä. Heistä kuusi oli miehiä ja loput naisia. Lisäksi haastateltavien joukossa oli yksi samassa taloudessa asuva pariskunta.

Haastateltavien suurin ikäryhmä oli keski-ikäiset 35-45vuotiaat. Laskennalliseksi keski-ikäksi puolestaan muodostui noin 49 vuotta, nuorimman haastatteluun osallistuneen ollessa 23 ja vanhimman 72 vuotta. Myös haastateltavien Suomessa olo aika vaihteli heidän keskuudessa huomattavasti: lyhyin aika oli kaksi kuukautta ja pisin Suomessa asumisaika oli kymmenen vuotta. Suurin osa haastateltavista oli kuitenkin asunut maassa 1-3 vuotta. Keskimääräiseksi maassa oleskeluajaksi muodostui noin viisi vuotta.

Suurin osa haastateltavista oli lähtöisin Venäjältä tai Virosta, joukossa oli myös Valko-Venäjältä ja Azerbaidzhanista Suomeen muuttaneita henkilöitä. Taustaltaan heistä suurin osa oli paluumuuttajia sekä siirtolaisia.

Enimmäkseen haastatteluun osallistuneet olivat asuneet Suomeen muutettuaan vain Turussa, viisi vastanneista oli asunut myös muualla päin Suomea. Yleisin asumismuoto haastateltavilla oli kerrostalo, vastaajista kaksi asui paritalossa ja kolme henkilöä omakotitalossa.

7.2 Kierrätyksen ja jätteiden lajittelun omaksuminen

Tarkoituksena oli selvittää venäjänkielisten maahanmuuttajien käsityksiä kierrätyksestä, sekä siitä miten käsite ymmärretään ja miten jätteiden erilliskeräys koetaan. Samassa tarkasteltiin kokemuksia kierrätyksestä ja jätteiden lajittelusta ennen Suomeen muuttoa. Kysymyksillä haluttiin myös selvittää venäjänkielisten maahanmuuttajien suhtautumista jätteiden erilliskeräykseen.

Kenelläkään vastaajista ei ollut kokemusta järjestäytyneestä jätteiden lajittelusta ennen Suomeen muuttoa. Tästä syystä kierrätys käsitteenä oli varsin vieras. Paikoittain olikin vaikea löytää venäjänkielestä vastineita Suomessa käytettäville jätetermeille. Tästä huolimatta osa oli kotimaassaan harjoittanut omatoimista jätteiden kierrätystä. Vanhoja vaatteita oli jätetty pahvilaatikoihin jätteastioiden viereen, tavaraa oli vaihdettu tuttavien kesken, eloperäistä jätettä oli annettu kotieläimille.

”Kun asuin Venäjällä oli vain yksi laatikko jonne roskat laitettiin, minä laitoin sen viereen vaateita, tarvitseva voi ottaa.” (Nainen, 62-vuotias.)

Kulttuuritausta ja kotimaassa opitut tavat näkyivät kuitenkin Suomessa, vaikka maahanmuuttajilla ei kosketusta varsinaiseen järjestäytyneeseen kierrätykseen ja jätteiden lajitteluun ollutkaan. Varsinkin vanhempien haastateltavien keskuudessa niin sanottu ”niukkuuskulttuuri” ja siitä opitut tavat olivat selvästi näkyvissä. Moni vastaajista kävi kirpputoreilla, tavaraa ja ruokaa ostettiin vain tarvittava määrä. Moni iäkkäämmistä vastaajista oli kuitenkin huomannut, että kotimaassa jätettä syntyi paljon vähemmän kun Suomessa. Ongelmaksi koettiin tavaroiden suuri määrä ja erityisesti niiden moninkertainen pakkaaminen.

”Täällä kaikki on pakattu moneen muoviin...”(Nainen 57-vuotias)

Asian uutuudesta huolimatta, suhtautuminen kierrätykseen ja jätteiden erilliskeräykseen oli varsin positiivinen. Jäteastioiden suuri määrä ei herättänyt paheksuntaa tai suurempaa ihmetystä. Myös kierrätyksen ja erilliskeräyksen syyt olivat hyvin selvillä. Lähes kaikki haastateltavat ymmärsivät ja osasivat omin sanoin selittää mitä kierrätys tarkoittaa.

”Kierrätys on, kun saadaan uutta lasia yhden kaksi tai vaikka kolme kertaa.”
(Nainen, 33-vuotias.)

” Kun laitan lasin laatikkoon voidaan se käyttää uudelleen, samoin metalli ja sanomalehdet, se helpottaa talonmiehen tehtävää, kun laittaa oikeaan astiaan, ei tarvitse enää sen jälkeen erottaa toisistaan...”(Nainen, 62-vuotias.)

Kierrätys ymmärrettiin siis tavaksi säästää neitseellistä materiaalia kun sama raaka-aine käytetään useampaan kertaan. Useammalla haastateltavalla olikin tiedossa mitä mistäkin raaka-aineesta voidaan tehdä kun se uusiokäytetään. Epäselvää vastaajien keskuudessa oli, että polttokelpoinen jäte hyödynnetään energiana ja kaatopaikkajäte toimitetaan kaatopaikalle sitä sen kummemmin käsittelemättä. Osalle kaatopaikka- ja energijätäjakeen ero ei siis ollut selvillä.

7.3 Taustalla olevat asenteet ja lajittelumotivaatio

Venäjänkielisiltä maahanmuuttajilta selvitettiin heidän lajittelumotivaatiota ja taustalla piileviä asenteita, sekä pyrittiin kartoittamaan lajitteluaktiivisuutteen vaikuttavia tekijöitä. Olennaista oli saada selville koettiin kierrätys tarpeelliseksi ja tähän taustalla vaikuttavia olevia seikkoja.

Asenteita kartoittaessa pyrittiin selvittämään haastateltavien ympäristötietoisuuteen liittyviä seikkoja. Haastattelussa kysyttiin heidän kiinnostusta ympäristön tilaa kohtaa, mikäli joku ympäristön tilassa aiheuttaa heille erityistä huolta. Tämän lisäksi selvitettiin jätteiden lajittelun toimivuudesta

taloyhtiössä, sekä haastateltavien suuntautumista ja keinoja jätemäärän vähentämiseen.

Kuten edellä kävi ilmi, lajitteluun suhtauduttiin hyvin positiivisesti ja kaikki maahanmuuttajat olivat alkaneet kierrättämään ja lajittelemaan jätteensä Suomeen muutettuaan. Lajittelu koettiin tärkeäksi ja tarpeelliseksi toiminnoksi, joka liitettiin osaksi arkipäivää.

Lähes kaikki haastateltavat liittivät jätteiden lajittelun ja kierrätyksen osaksi siistiä ja viihtyisää ympäristöä. Tämän lisäksi osa haastateltavista mainitsi sen olevan osa terveellistä asumista, jossa roskat eivät aiheuta vaaraa terveydelle, eikä ympäristölle. Suomi koettiin erittäin siistiksi ja puhtaaksi maaksi.

”(Suomessa) on puhdasta ja kaunista, täällä minun on hyvä asua.” (Nainen 49 vuotias)

Vastaajat kokivat luontoarvot tärkeiksi ja olivat kiinnostuneita ympäristön tilasta. Myös kierrätys miellettiin keinoksi parantaa ympäristön laatua ja se nousi haastatteluissa selväksi taustamotiiviksi.

”Suomessa on paljon puita, paperi on tehty puusta, kun kierrätän paperin ei tarvitse kaataa puuta, puu voi kasvaa, se on vihreää ja kaunista.” (Nainen 62-vuotias)

”Luonto voi kasvaa, kun ei tarvitse kaivaa maasta metallia, se on paljon parempi niin.”(Nainen 41-vuotias)

Toinen tausta-asenteisiin selvästi vaikuttava tekijä oli, että kierrätys on täällä maan tapa ja se on yleisesti harjoitettu. Sosiaalinen paine ja normisto nousivat useassa keskustelussa esille.(Sosiaalinen normi s. 20)

”Kierrätän koska se on oikein- koska muutkin tekevät” (Mies 53-vuotias)

Vastaajat kokivat Suomen ympäristön tilan varsin hyväksi, eikä suurempia huolenaiheita ympäristöntilaa kohtaan noussut keskusteluissa esille. Tätä vastoin varsinkin vanhemmissa vastaajissa roskaaminen, koirien jätökset ja yleinen tupakointi, sekä purukumin ja niiden heittäminen luontoon aiheuttivat erityistä närkästymistä.

Muutama vastaajista ilmaisi myös suuttumuksensa taloyhtiön jätepisteiden epäsiisteyttä kohtaan. Jätepisteet olivat kausittain liian täynnä ja tämä johti siihen, että roska-astioiden viereen oli jätetty roskapusseja, jotka olivat levinneet. Pääsääntöisesti jätepisteiden siisteyteen oltiin kuitenkin varsin tyytyväisiä, muutama vastaaja ihmetteli myös, että Suomessa jätteasiat eivät haise samalla tavalla kun kotimaassa. Myös jätepisteiden ympäröivää runsasta tilaa kiiteltiin. Eräs vanhempi vastaaja kuitenkin huomautti, että jätteasiat ovat hänelle kovin raskaita avattavia ja toivoi kevyempiä toimivampia kansia keräilyastioihin.

Sen sijaan omien tekojen ja kulutustottumusten arviointi osoittautui suurimmalle osalle vastaajista hankalaksi. Heidän oli vaikea kertoa keinoja, joilla he voisivat vähentää oman kotitaloutensa jätemäärää. He kokivat sen olevan hyvin vaikeaa, kun kaikki tuotteet on pakattu niin moninkertaisesti. Muutamille kysymys ei puolestaan teettänyt mitään vaikeuksia. Eroavaisuudet maahanmuuttajien keskuudessa voidaan selittää heidän ympäristötietoisuustasolla. Kollmus & Agyemanin (2001,241.) Lineaarista teoreettista mallia mukailleen saaduilla ja omaksutuilla tiedoilla on suuri merkitys itse toimintaan. Aktiivisemmille vastaajille oli siis täysin selvää, että omilla teoilla merkitystä jätemäärän vähentämiseksi.

"Kun asuu omakotitalossa voi olla komposti, kerrostaloissa on vaikeampaa..., voi ottaa oman kassin mukaan ruokakauppaan ja myös nämä pienet pussit jotka hedelmien mukana tulee käyttää uudelleen." (Nainen 65-vuotias)

7.4 Jätteiden lajittelu osana arkipäivän toimintoja

Tarkoituksena oli selvittää kuinka jätteiden lajittelu toimii osana venäjänkielisten maahanmuuttajien arkipäivän toimintoja, kerätä kokemuksia kierrätyksestä, sekä seikkoja, jotka auttavat jättejakeiden erottamisessa ja niiden toimittamisessa oikeaan jäteastiaan. Tämän lisäksi kuvatehtävän (katso liite 2) avulla tarkasteltiin, kuinka hyvin haastateltavat tunnistavat jättejakeet esitettyjen kuvien perusteella.

Kaikki vastaajat kokivat jättejakeiden erottamisen kotona helpoksi ja sanoivat kierrättävänsä ja erottelevansa jättejakeet. Kotona yleisin paikka jätteiden varastointiin oli tiskialtaan alapuolella oleva allaskaappi. Se koettiin toimivaksi ja hyväksi paikaksi varastoida jätteet ennen niiden ulos viemistä. Sanomalehdet sen sijaan säilytettiin muualla asunnossa, lisäksi muutama vastaajista sanoi keräävänsä lasin ja palautuspullot parvekkeelleen. Keskustelussa kävi kuitenkin ilmi, että muutamat haastateltavista keräsivät tilanpuutteen vuoksi metallin ja lasin yhteen, ja erottelivat ne vasta pihalla omiin jätteastioihin.

Kielelliset seikat korostuivat jättejakeiden erottamisen helpottamiseksi. Suomenkielen taidon omaksuttuaan maahanmuuttajat kykenivät lukemaan mahdolliset lajitteluoppaat sekä tunnistamaan jäteastian paremmin.

*"Nyt se (kierrätys) on helppoa, kun olen suomenkielen kurssilla ja puhun suomea"
(Nainen 43-vuotias)*

Ennen kielen oppimista osa kertoi katsoneensa lajitteluastiaan ja sen mukaan lajitelleensa jakeet, toisissa taloyhtiöissä oli jätteastioissa kuvia, jotka koettiin erittäin hyödyllisiksi. Sen sijaan kukaan vastaajista ei maininnut, että olisi kiinnittänyt huomioita Turun lajittelumääräyksissä (katso s.123) oleviin eri jättejakeiden värikoodeihin.

Maahanmuuttajista vain muutama toimitti jätteensä muualle kun oman kiinteistönsä kierrätysastioihin. Ongelmana oli usein tiedon puute ja

kierrätyspisteiden saavutettavuus. Vastaajat eivät tienneet mihin jätteet, joita ei kotipihalla kerätä, toimitetaan. Haastateltavilta tuli keskustelun aikaan kysymyksiä vanhoista lääkkeistä, huonekaluista ja ongelmajätteiksi luokiteltavista aineista. Erityisesti isot jätteet, vanhat huonekalut koettiin ongelmaksi taloyhtiössä. Moni kertoikin taloyhtiön yhteisissä tiloissa ullakoilla ja varastoissa olevan paljon 'ylimääräistä tavaraa'. Ongelma koettiin olevan erityisesti isojen taloyhtiöiden, joissa asukkaat vaihtuivat tiheään tahtiin.

"Minulla on uusi sohva ja minä haluaisin vanhan sohvan pois, mutta ei ole miestä eikä autoa." (Nainen 24-vuotias)

Kuvatehtävän perusteella jätejakeiden tunnistamisessa on maahanmuuttajien välillä suuria eroja. Erityistaisen hankalaa tunnistaminen oli alle puoli vuotta Suomessa olleille maahanmuuttajille, tämä jälkeen maassaoloaika ei näyttänyt suoranaisesti vaikuttavan tehtävän tuloksiin. Selviä päätelmiä tietotaidon tason ja taustamuuttajien välillä oli siis mahdotonta tehdä. Tehtävän perusteella monilla vastaajilla oli hankaluuksia erottaa polttokelpoinen jäte ja kaatopaikkajäte toisistaan, useimmassa tehtäväpaperissa molemmat kuvat oli merkitty polttokelpoiseksi jätteeksi. Erikseen kerättävät hyötyjakeet olivat selvästi helpommin tunnistettavissa. Eniten oikeita vastauksia sai paperijäte jota kahta vastauspaperia lukuun ottamatta tunnistettiin oikeaksi.

Keskusteluissa kävi ilmi, että kierrätyksen omaksuminen osaksi arkipäivän toimintoa koettiin kaikkien perheenjäsenten tehtäväksi. Osa haastatteluun osallistuneista naisista koki kierrätyksestä huolehtimisen ja jätejakeiden erottelemisen kuitenkin olevan enemmän heidän harteillaan, sitä vastoin he sanoivat perheen miesten ja lasten toimittavan jätejakeet keräysastioihin.

"Kierrätys on kakkien tehtävä; minun, minun mieheni ja minun poikani tehtävä"
(Nainen 41-vuotias)

7.5 Jäteneuvonta ja jäteviestintämateriaali

Pyrkimyksenä oli saada selville olivatko haastatteluun osallistuneet saaneet Suomeen muutettuaan jäteneuvontaa, millaista se oli ja miten he kokivat sen. Toivoivatko maahanmuuttajat saavansa enemmän jäteneuvontaa ja millaista jäteviestintämateriaalia, sekä missä muodossa se koettiin parhaiten toimivaksi.

Suomeen muutettuaan haastateltavat olivat saaneet kierrätysneuvontaa ja tietoa jättejakeiden erottelusta hyvin eri lähteistä. Suuri osa heistä oli saanut neuvoja jostain lähipiiristään tai tuttaviltaan. Lisäksi haastateltavien joukossa oli kuusi henkilöä, jotka olivat osallistuneet Suomen Pakolaisavun Asumispakki-koulutukseen.

”Minun mieheni on suomalainen, hän kertoi (Nainen 33- vuotias)

”Kun tulin Suomeen menin pihalle ja odotin, että joku neuvoisi, minä myös katsoin miten muut sen tekevät” (nainen 62-vuotias)

Osa vastaajista kertoi myös saaneensa kirjallisia ohjeita alkupalveluista tai taloyhtiöltään.

”Sain tukipalvelusta (asuntohuollosta) paljon paperia, siinä oli ohjeita milloin käydä suihkussa, milloin nukkumaan ja myös kierrätys ohjeita, ne olivat suomeksi, mutta nyt kun olen opiskellut suomea ymmärrän ne.” (Nainen 62-vuotias)

Suurin osa haastatteluun osallistuneista toivoi lajittelumateriaalia myös venäjäksi. Tämän lisäksi jätepisteet toivottiin merkittävän myös useammalla kielellä. Eräs haastateltava kuitenkin huomautti, että Suomessa asuu monia eri kieliryhmän edustajia, joten kuvallinen materiaali saavuttaisi kaikki taloyhtiön asukkaat.

Kuvallisen materiaalin tärkeydestä oltiinkin hyvin yksimielisiä vastaajien keskuudessa. Kuvia toivottiin erityisesti jätepisteiden viereen sekä rappukäytävään. Suurin osa haastateltavista oli saanut kotiinsa

lajittelumateriaalia, niihinkin toivottiin enemmän ja selkeämpiä kuvia, sekä oman kielistä materiaalia.

Myös henkilökohtaista jäteneuvontaa toivottiin. Haastateltavat sanoivat, että tällöin heille tarjoutuu mahdollisuus esittää kysymyksiä heitä askarruttavista asioista ja hankalista jätteistä. Moni vastaajista huomauttikin, että kertaus on kierrätysasioiden kannalta erittäin hyvä asia, jotta tiedot pysyisivät ajan tasalla ja opitut tavat mielessä.

”Miten se täällä Suomessa sanotaan, ei se oppi paha ole” (Nainen, 72-vuotias)

8 TUTKIMUKSEN ARVIONTIA JA PÄÄTELMIÄ

Haastattelututkimuksessa työn luotettavuutta ja sen analyysiä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Työn laatuun vaikuttaa matkan varrella monet eri seikat joilla on merkitystä työn tuloksiin ja sen luotettavuuteen. Tässä kappaleessa arvioidaan tutkimuksen luotettavuuteen ja laatuun liittyviä seikkoja, analyysistä tehtäviä johtopäätöksiä, sekä kerrotaan työhön liittyvistä jatkotutkimusaiheista.

8.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivista tutkimusta arvioitaessa ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa arvioida tutkimuksen luotettavuutta, vaan laadulliseen tutkimukseen liittyy useita tutkimusperinteitä ja lähestymistapoja. Laadullisessa tutkimuksessa reliabelius eli luotettavuus sekä validius eli tulosten pätevyys saavat monenlaisia tulkintoja. Laadullisessa tutkimuksessa onkin arvioitava luotettavuutta ja tulosten pätevyyttä laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet huomioiden. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 186–187.)

Empiirisessä tutkimuksessa voidaan usein ajatella, että ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia joten luotettavuuden ja pätevyyden kuvaaminen ei onnistu yksiselitteisesti. Tutkimuksen kuvauksesta tulleeekin laadullisen tutkimuksen ydinasia, kun taas validius ajatellaan usein merkitsevän kuvausten ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. Luotettavuutta eli reliabeliutta puolestaan pyritään parantamaan tutkimuksen tarkalla dokumentoinnilla ja selostuksella. (Hirsijärvi ym. 2004, 216–217.)

Voidaankin ajatella, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston keruun luotettavuus on yhteydessä sen sisällön analyysiin. Siitä huolimatta, että empiirisessä tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen, voidaan validiteetti parantaa tekemällä tutkimus edustavalle otokselle. (Hirsijärvi ym. 2004, 217–218.)

Tässä tutkimuksessa pyrittiin vaikuttamaan aineiston edustettavuuteen valitsemalla tutkimusjoukon harkinnanvaraisesti. Tästä huolimatta tutkimusjoukosta miesten edustus jäin selvästi vähäisemmälle kuin naisten. Huomioitavaa on myös, että tutkimusjoukossa ei ollut yhtään nuorta alle 30-vuotiasta miestä edustettuna.

Ryhmähaastattelua tehdessä on myös otettava huomioon ryhmän vaikutus vastauksiin. Haastattelutilanteessa pyrittiin saamaan aikaan vapautunut ilmapiiri, jossa jokainen vastaaja uskaltaisi sanoa mielipiteensä asiasta. Pyrkimyksenä oli osallistaa kaikkia haastateltavia tasapuolisesti esittämällä heille tarkentavia kysymyksiä. Tämä ei kuitenkaan onnistunut jokaisen ryhmän kohdalla. Erityisesti heikommin suomea hallitsevat henkilöt jäivät taka-alalle, ja muutamassa ryhmässä keskustelua hallitsi vain hyvin suomea puhuvat henkilöt.

Tämän lisäksi on otettava huomioon tutkimustulosten kulttuurisidonnaisuus. Niin haastateltavien kuin tutkimuksen tekijän oma kulttuuri ja kokemukset vaikuttavat merkitysten annettuun muotoon ja analyysiin. Monikulttuurista tutkimusta tehdessä on tukittavalla oltava tietoa kyseisen kulttuurin ominaispiirteistä ja sen ilmentymismuodoista. Niin itse tutkimuksen toteuttamiseen, kuin tulosten analysoimiseen liittyy kulttuurin muovaamia piirteitä. Lähtökohtaisesti teemahaastattelun kysymysten laadintaan vaikuttaa tutkimuksen tekijän kulttuurin, joka väistämättä näkyy myös tulosten tulkinnessa. Kysymyksiä laatiessa pyrittiin kuitenkin asettautumaan venäjänkielisen maahanmuuttajan asemaan. Suurena apuna haastattelurunkoa tehdessä oli maahanmuuttajataustainen henkilö, joka kommentoi kysymysten laatua ja niiden rakennetta. Myös perehtyminen venäjänkieliseen kulttuuriin auttoi tutkimuksen edetessä, sekä aikaisempi kokemus muista kulttuureista auttoi ymmärtämään venäjänkielisten maahanmuuttajien arkea ja elämän kulkua.

Tutkimuksen teon ja tulosten tulkinnan lisäksi kulttuurisidonnaisuus näkyy myös tavassa kommunikoida. Suomalaista kommunikaatiotyyliä voidaan luonnehtia sekoitukseksi lännen ja idän välistä, pääsääntöisesti se edustaa kuitenkin matalakontekstista kommunikaatioita. Venäjänkielisessä kulttuurissa kommunikaatio on hyvin päinvastaista se edustaa enemminkin

korkeakontekstista tapaa esittää asioita (Salo-Lee, 1996, 37–60.) Näin ollen kahden hyvin erilaisen kommunikaatiotyylin välillä on mahdollisuus epäselvyyksiin, niin haastattelijan, kuin haastateltavien puolesta. Uskon kuitenkin, että joustava teemahaastattelu metodi ja perusteellinen käsitteiden avaaminen itse haastattelu tilanteessa vähensivät mahdollisia väärinymmärryksiä.

8.2 Päätelmiä ja kehittämisehdotuksia

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Turun seudulla asuvien venäjänkielisten maahanmuuttajien kierrätysaktiivisuutta ja sen toimivuutta osana heidän arkipäivän toimintojaan. Tarkoituksena oli tutkia, kuinka he kokevat suomalaisen jätteidenkierrätys- ja lajittelujärjestelmän. Kartoittaa taustalla vaikuttavia motivaatiotekijöitä ja selvittää millainen jäteneuvontamateriaali saavuttaisi kohderyhmän parhaalla mahdollisella tavalla.

Tutkimus nostatti esille oleellisia seikkoja jätteidenlajittelun ja kierrätyksen toimivuudesta haastatteluun osallistuneiden venäjänkielisten maahanmuuttajien osalta. Teemahaastattelu metodin avulla sain hyvin kerättyä tietoa jätteidenlajittelun toimivuudesta osana heidän arkipäiväänsä, sekä keskusteluiden aikana esiin nousseita motivaatioon vaikuttavia seikkoja.

Kaikki haastateltavat suhtautuivat kierrätykseen hyvin positiivisesti ja kertoivat kierrättävänsä kotitaloutensa kaikki jätteet. Tärkeimmiksi taustamotivaatiotekijöiksi nousivat luontoarvot. Vastaajat arvostivat Suomen siistiä ja vihreää luotoa ja ymmärsivät tärkeyden säästää neitseellistä raaka-ainetta.

Vastausten ja todellisuuden välillä oli kuitenkin havaittavissa selvää ristiriitaa. Kuvatehtävän perusteella jätteiden lajittelu ei ollut kaikille haastateltaville niin yksinkertaista ja helppoa kun sen annettiin ymmärtää olevan. Osalle haastateltavista jättejakeiden erottaminen teetti suuria vaikeuksia.

Ristiriitaa sanojen ja tekojen välillä voidaan osaksi selittää kulttuurisen viestintätyylin eroavaisuuksien vuoksi. Venäjänkieliset maahanmuuttajat

edustavat pääsääntöisesti korkeakontekstista kommunikaatiotapaa, jolloin asioita ei ole tapana ilmaista niin suoraan. Kommunikaatio saa merkitystä myös sanattoman viestinnän ja erilaisten symbolien kautta. Näin ollen ei voida olla varmoja viestin oikeasta perillemenosta ja siitä, ilmaiseeko haastateltava suoraan mielipiteensä asiasta, vai vaikuttaako kulttuurinen viestintätyyli tapaan ilmaista asioita. Korkeankontekstista kommunikaatiotyylissä on myös yleistä ilmaista asioita sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla, asiayhteyksissä halutaan säilyttää kohteliaisuus ja miellyttävyys osapuolten kesken. (Salo-Lee 1996, 37–63.)

On huomioitava, että kommunikaatio tyyli vaikuttaa myös tapaan kommunikoida ryhmän sisällä. Ryhmän jäsenten vastauksissa oli paljon yhtäläisyyttä ja vain harvat keskusteluun osallistuneista ilmaisivat eriäviä mielipiteitä asioista. Kukaan haastateltavista ei myöskään kritisoinut kierrätyksen tarpeellisuutta tai sen tehokkuutta millään tapaa.

Kierrätys koettiin Suomessa vallalla olevaksi sosiaalisesti normiksi jota haluttiin noudattaa ja liittää se osaksi omaa arkipäivää. Monissa keskusteluissa tulikin esiin kuinka tärkeänä venäjänkieliset maahanmuuttajat kokivat suomalaisten yhteiskuntasääntöjen noudattamisen. Suomenkielen oppimisella koettiin olevan vahva merkitys sääntöjen noudattamiseen ja suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen. Kielen oppimisen kautta kontakti suomalaiseen yhteiskuntaan mahdollistuu. Näin ollen ymmärrys yhteiskunnan toiminnasta lisääntyy. Maahanmuuttajat saavat helpommin kontaktia kantaväestöön ja tiedonhaku sekä tutustuminen suomenkieliseen jätteviestintämateriaaliin mahdollistuvat.

Nykyiseltään jättepolitiikka jää kauaksi itse jätteiden kierrättäjästä, kuluttajasta. Enkä usko, että tämä koskee vain venäjänkielisiä maahanmuuttajia, vaan ongelma on koko väestön yhteinen. Jätteiden lajittelun ja kierrätyksen arjen sujuvuus on monen tekijän summa. Tehokas ja toimiva syntypaikkalajittelu vaatii osakseen onnistunutta oikein kohdennettua jäteneuvontaa.

Maahanmuuttajien kohdalla tämä tarkoittaa, että heidän erityispiirteensä otetaan paremmin huomioon jäteneuvossa ja jättemateriaalia kehittäessä. Tietoa

ja tiedottamista tarvitaan. Pelkkään tekstiin perustuva informaatio ei tavoita kaikkia varsinkaan suomen kielen tason ollessa heikko. Tarvitaan siis selkokielisiä ohjeita, jotka toivottiin olevan haastateltavien omalla äidinkielellä. Kotiin jaettavaan informaation lisäksi kiinteistöjen jäteastioiden merkintöihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Nykyisellään Turun seudulla olevat värikoodit eivät ole helposti tunnistettavissa eivätkä näin ollen helpota jätejakeiden erottelua oikeisiin jäteastioihin. Jätetilat ovat usein heikosti valaistuja ja merkitty vain suomenkielisellä tekstitarralla. Selkeät kuvat jäteastioissa helpottaisi viestin perille menoa ja sen tavoitavuutta kaikkien asukkaiden keskuudessa.

Tutkimuksen esiin nostattamia selviä ongelmakohtia oli tiedon puute niin sanottujen erityisjätteiden kohdalla. Haastatteluun osallistuneilla venäjänkielisillä maahanmuuttajilla oli epäselvyyksiä ongelmajätteiden tunnistamisessa ja niiden oikeaoppisessa kierrätyksessä. Haasteelliseksi osoittautuivat myös vanhat huonekalut ja muut isot jätteet sekä elektroniikkaromun (Se-romun) kierrättäminen ja kuljettaminen. Tutkimuksessa nousikin esille venäjänkielisten maahanmuuttajien selvä tiedonpuute aluekeräyspisteiden toiminnasta ja niiden sijainnista. Tiedon puuttumisen lisäksi ongelmaksi erityisjätteiden kohdalla muodostuu kierrätysastioiden puuttuminen oman kiinteistön pihalla. Nykyiseltään vain muutama haastateltava kertoi kuljettavansa jätteensä muualle kuin omiin keräysastioihin. Ongelma on erityisesti autottomien. Näin ollen tiedon lisääminen aluekeräyspisteistä ei välttämättä lisää kierrätysaktiivisuutta, sillä mahdollisuutta kuljettaa omat jätteensä kierrätyspisteisiin ei juuri ole.

Maahanmuuttajien kierrätystottumuksia ei juuri aikaisemmin ole tutkittu. Oma tutkimusta tehdessäni heräsi paljon kysymyksiä ja uusia mielenkiintoisia näkökulmia aiheesta joihin saataisiin vastaus vain maahanmuuttajia haastatteleamalla ja heidän kokemuksiaan kirjaamalla. Oman tutkimukseni jatkoksi sopisi hyvin seurantatutkimus. Tämän tutkimuksen haastattelijoukossa oli vain muutamia, jotka olivat saaneet asumispakki koulutusta aikaisemmin, mutta tietoa heidän aikaisemmista kierrätyskokemuksistaan ei ollut saatavilla. Olisi siis hedelmällistä seurata ja vertailla jo koulutuksen saaneita sekä heidän

kierrätystapojensa muutosta. Hyödyllistä olisi myös tehdä vastaavia tutkimuksia muissa suuremmissa kaupungeissa. Näin saataisiin käyttöön eri kaupungeissa olevia keinoja ja voitaisiin pohtia parhaita mahdollisia ratkaisuja kierrätyksen ja jääteneuvonnan tehostamiseksi. Mielenkiintoista ja ennen kaikkea tärkeää olisi myös tehdä tutkimusta muiden maahanmuuttajaryhmien keskuudessa ja tarkastella eri statuksin maahanmuuttaneiden kokemuksia kierrätyksestä ja jätteiden lajittelusta.

9 POHDINTA

Maahanmuuttajien määrä Suomessa on vielä verraten pieni, mutta maahanmuutto ja monikulttuurisuus ovat kokoajan kasvavia ilmiötä. Tutkimusta tehdessä oli yllättävää huomata miten vähän maahanmuuttajien ympäristötietoisuuteen liittyviä tutkimuksia oli ennestään tehty. Maahanmuuttajien kierrätystottumusten ja jätteiden lajittelun tutkimiselle on siis ollut selvää tarvetta.

Tutkimusta tehdessäni en ole pyrkinyt yleistettävyyteen, vaan pikemminkin kuvaamaan kierrätykseen liittyvää arkea, sekä kirjaamaan ylös eri kokemuksia jätteiden lajittelusta ja niiden kierrätyksestä. Vaikka tutkimusjoukoksi rajautuivatkin vain venäjänkieliset maahanmuuttajat ja heidän kokemuksensa, uskon tutkimustulosten antavan suuntaa antavaa tietoa kierrätyksestä ja jätteiden lajitteluista myös muiden maahanmuuttajaryhmien osalta. On kuitenkin huomioitavaa lähtömaan ja kulttuurin vaikutukset jokaisen maahanmuuttajan kohdalla erikseen. Pakolaisstatuksella maahanmuuttaneiden lähtöolot poikkeavat huomattavasti siirtolaisena Suomeen tulleiden lähtöoloista. Oman tutkimukseni osalta kulttuuri vaikutusten tarkastelu jäi melko suppeaksi ja mielestäni tätä näkökulmaa olisi hyvä tutkia syvällisemmän tiedon saamiseksi.

Opinnäytetyöni prosessina on kestänyt noin vuoden verran. Mielenkiinto aiheeseen minulla oli kuitenkin kauan ennen työn varsinaista aloittamista. Syyskuun lopussa lähdin etsimään yhteistyötahoa tutkimukselleni, Suomen Pakolaisavun intressit ja omat mielenkiinnon kohteeni kohtasivat. Lähdimme yhdessä miettimään aiheen rajausta, joka osoittautui varsin haastavaksi. Tutkimusteknisistä syistä päädyimme rajaamaan kohteen yhden kieliryhmän mukaan. Aineiston koonnissa lähdin liikkeelle teoriaosuuden tuottamisesta, suoran aineiston ja vastaavanlaisten tutkimusten löytäminen osoittautui hyvin vaikeaksi. Soveltavan aineiston ja tutkimusten perusteella lähdin kuitenkin muokkaamaan temahaastattelun runkoa ja luomaan viitekehystä. Haastattelut toteutettiin keväällä, jonka jälkeen siirryin analysoimaan tuloksia.

Aikataulutus tutkimukseni osalta oli varsin tiivis, aktiivinen työvaihe kesti noin puoli vuotta. Kesän aikana sain otettua etäisyyttä työhöni ja tarkastella oppinäytetyötäni uudesta näkökulmasta ja viimeistellä työni rauhassa.

Oppinäytetyöprosessi on opettanut minulle paljon arvokkaita tietoja ja taitoja. Näin suuren tutkimuksen tekeminen oli minulle uutta. Tutkimuksen edetessä olen oppinut näkemään asioita osana laajempaa kokonaisuutta, tiedonhankinta – ja soveltamistaitoni ovat kehittyneet prosessin aikana valtaisesti. Myös epävarmuuden ja paineen sietokyky, sekä ajanhallinta ovat kehittyneet näiden puolen vuoden aikana hyvin paljon.

Tämän lisäksi empiirisen tutkimuksen ansioista olen päässyt hyvin lähelle kierrätyksen ja jätteiden lajitteluna arkipäivää ja tutustunut venäjänkielisiin maahanmuuttajiin aivan uudella tapaa.

Oppinäytetyön työstäminen on myös herättänyt minua kyseenalaistamaan ja ihmettelemään monia asioita. Jätteidenlajittelun ja kierrätyksen tehostaminen on usein kiinni hyvin pienistä asioista. Ei vaan maahanmuuttajien, vaan koko kantaväestön osalta. Kuten aikaisemmin todettiin, on lajittelu motivaatio monen tekijän summa; mutta se onnistuu vain, jos ulkoiset puitteet ovat sen kohdalla kunnossa. Toivonkin, että tulevaisuudessa jäteraaka-aineen taloudellinen ja ekologinen arvo ymmärrettäisiin paremmin, jotta kierrätystä ja jäteneuvontaa tehostettaisiin.

Lopuksi haluaisin kiittää ohjaajiani Sirpa Halosta joustavuudesta työn aikataulun suhteen, Suomen Pakolaisavun aluetyöntekijää Leena Kaitosta hyvistä neuvoista ja motivoimisesta prosessin kaikissa vaiheissa, Suomen pakolaisapu Ry:tä yhteistyöstä sekä kaikkia haastatteluihin osallistuneita ja tulkkeina toimineita.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY
- Alanen, A. 2009, Suomessa jo 50 000 venäjänkielistä. Tilastokeskuksen Tieto & trendi-lehti 6/2009. Saatavana verkosta http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-09-08_005.html
- Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. 2005: Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisentyön käytäntöihin. Väestöliitto: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Blinnikka p. 2002. Jäteneuvonta 2002-2006. Helsinki; Edita Prima Oy
- Haila, Y. & Jokinen, P. 2001. Ympäristöpolitiikka: mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S.; Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimus haastattelu- teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus university press.
- Joronen, T. 2003. Helsingin ulkomaalaispolitiikan teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kanervo, S. & Saarinen, T. 2007. Kulttuurit keskuudessamme. Turku; Turun kulttuurikeskus
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Turun Kaupunki, 2005. Kunnalliset jätehuoltomääräykset. Viitattu 8.1.2010 .Saatavana verkosta <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=7873&GUID={876CF038-3BA7-42BF-A983-BF9780096821}>
- Turun seudun jätehuolto 2010 Kuvalliset jäteasiatarrat, saatavana verkosta <http://www.tsj.fi/jatetilamateriaalit>
- Tilastokeskus 2009, Yhdyskuntajätteen määrä kasvoi edelleen, Viitattu 15.1.2010 [http://www.stat.fi/>tilastot>ympäristö ja luonnonvarat >jätetilastot](http://www.stat.fi/>tilastot>ymparisto_ja_luonnonvarat_jatetilastot)
- Tekes Streams- Teknologia ohjelma, 2004. Lajittelisin jos...Kerrostalon jätehuolto asukaan näkökulmasta – kehittämisen perusteita. Helsinki: Työtehoseura Saatavana verkosta <http://www.tts.fi/tts/julkaisut/files/tr12.pdf>
- Ympäristöministeriö 2008. Kohti kierrätysyhteiskuntaa, Valtakunnallinen jättesuunnitelma.Helsinki: Edita Prima Oy.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/96/EY, 2003. Euroopan unionin virallinen lehti L 37/24.
- Erwin ,P. 2005, Asenteet ja niihin vaikuttaminen .Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö
- Faehnle, M.; Jokinen, J.; Karlin, A. & Lyytinmäki, J. 2010. Suomen ympäristökeskus. Saatavana verkosta [www.ympäristö.fi/julkaisut](http://www.ymparisto.fi/julkaisut).

- Lettenmeier, M. 1994: Roskapuhetta: jäteneuvonnan käsikirja, Ympäristöministeriö, vesi- ja ympäristöhallitus, Helsinki: Rakennusala kustantajat.
- Loukkola, O.; Lybäck, K. & Tervo, M. 2002, Yhteiskunnallisten toimien uudet oikeutukset Arvot, Ympäristö ja teknologia. Helsinki: Yliopistopaino
- Massa, I. & Sairinen, R. (toim.) 1991, Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Helsinki: Gaudeamus.
- Meadows, D., Randers, J. & Meadows, D. 2005: Kasvun rajat: 30 vuotta myöhemmin. Tampere: Gaudeamus.
- OECD 2009. Suomen ympäristöpolitiikan tuloksellisuutta arvioiva raportti, päätelmät ja suositukset. Viitattu 16.12.2009. saatavissa <http://www.oecd.org/dataoecd/41/39/44305513.pdf>
- Pirkanmaan ympäristökeskus 2010, Etelä- ja Länsisuomen jätesuunnitelma vuoteen 2020. Suomen ympäristö 43,2009, Tampere: Juvenes print OY.
- Peltola, U & Metso, L. 2008, Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Helsinki: Yliopistopaino
- Kajanto, A. 1992 Ympäristökasvatus. Helsinki; Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Kirjastopalvelu Oy,
- Kautto, p. Melanen, M. Saarikoski, H. Ilomäki, M. & Yli-Kaupilla, H. 2000. Suomen jätteenpolitiikan ohjaukskeinot vaikutukset, vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Kolmuss, A. & Agyeman, J. 2002. Mind the Gap: Why Do People Act Environmentally and What Are the Barriers to Pro-environmental Behavior. Environmental Education Research.
- Kotkavuori, J. 2007. Suomalaiset kierrättävät sanoissa ja teoissa. Tilastokeskuksen Tieto & trendit-lehti 8/2007. saatavina verkosta http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-12-21_002.html
- Salonen, L. 1996. Kieli, kulttuuri ja viestintä. Teoksessa Me ja muut. Kulttuurien. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino.
- Stahlberg, D. & Frey, D. 1996. Attitudes: Structure, Measurement and Functions. Introduction to Social Psychology. A European Perspective. 2. painos. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Suomen pakolaisapu 2010a, Viitattu 12.4.2010 <http://www.pakolaisapu.fi> Pakolaisapu Suomessa>Kotilo
- Suomen pakolaisapu 2010b, Viitattu 12.4.2010 <http://www.pakolaisapu.fi> Pakolaisapu Suomessa>Kotilo>Naapurussovittelu
- Sisäministeriö 2010a, Viitattu 14.4.2010 <http://www.intermin.fi> > Maahanmuutto> Sanastoa ja tilastotietoa
- Sisäministeriö 2010b, Viitattu 14.4.2010 <http://www.intermin.fi> > Maahanmuutto> kotouttamien
- Sisäministeriö 2010c, Viitattu 14.4.2010 <http://www.intermin.fi/> > Maahanmuutto> Pakolaiset ja turvapaikanhakijat
- Jätelaki (1072/1993) saatavissa verkosta <http://www.edilex.fi/saadokset/smur/19931072/>
- Vartiainen-Ora, P. 1996. Paossa. Perusasiaa pakolaisista meillä ja muualla. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Edita.
- Waste online 2010, Viitattu 15.06.2010. www.wasteonline.org.uk >resources > information> waste disposal

LIITTEET

Teemahaastattelu

Taustatietoja

Ikä

sukupuoli

Asumismuoto

Suomessa asumisen historia

Johdatusta aiheeseen

Miten ymmärrät kierrätyksen?

Oletko saanut kierrätys- ja jäteneuvontaa? Mistä, millaista?

Millaisia kokemuksia sinulla oli jätteiden lajittelusta ennen suomeen muuttoa?

Tausta motivaatiot

Koetko jätteiden kierrätyksen tarpeelliseksi?

Mistä syystä koet sen tarpeelliseksi tai ei tarpeelliseksi?

Oletko valmis vähentämään oman taloutesi jäte määrää?

Oletko kiinnostunut ympäristöasioista?

Huolestuttaako jokin ympäristön tilassa sinua?

Jätteiden kierrätys ja lajittelu

Onko kotona jätejakeiden erottelu helppoa?

Millä keinoin tunnistat eri jätejakeet?

Ovatko jätteiden lajittelupisteet sinusta helposti saavutettavissa?

Millä keinoin tunnistat eri jätteastiat pihallasi?

Kenen tehtävä on perheessäsi huolehtia jätteiden lajittelusta?

Miten jätteiden lajittelu toimii taloyhtiössäsi?

Lajitteluohjeet

Mistä olet saanut lajittelu materiaalia?

Millaisia lajittelu ohjeet sinusta olivat?

Millaisessa muodossa lajitteluohjeet toimisivat parhaiten?

Toivoisitko enemmän opastusta jätteiden lajitteluun, jos niin millaista?

Kierrätystehtävä

Yhdistä oikea kuva ja jätejäte

Соедините правильную картину и сорт отходов

1. Kierrätysmetalli	Мелкий металлолом
2. Kierrätyslasi	Стеклотара
3. Keräyspaperi	Бумажная макулатура
4. Keräyskartonki	Картонная макулатура
5. Polttokelpoinen jäte	Жыгаемые отбросы
6. Kaatopaikkajäte	Отбросы на свалку
7. Biojäte	Биоотходы

